

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődéek a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szives bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDÁK:	Márkus Samu, Dorotya-utca 6.	Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 28.	Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31.	Propper Leó, Erzsébet-körút 22.
I. KERÜLET (VÁR).	Neuwald Illés, Gránátos-utca 8.	Kaufmann József, Mária Valéria-utca 18.	Herrman Ignác, Laudog-utca 10.	Zeisler M., István-tér 17.
Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.	Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Gránátos-utca 1.	Kertész József, Mária Valéria-utca 11.	«Kosmos» műintézet, kö- és könyvnyomda r.-l. Aradi-utca 8.	VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).
Egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.	Pallas, irodalmi és nyom- dai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6.	Kollmann Pülöp, Arany János-utca 34.	Krómer Alajos, Gyár-utca 23.	Bartalits Imre, Eszterházy-utca 12.
II. KERÜLET (VIZIVÁROS).	Pardavy József, Gránátos-utca 10.	Légrády Testvérek, Nádor-utca 7.	Kunusy Vilmos és Fia, Terez-körút 38.	Fritz Ármin, József-körút 5.
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.	Poldini Ede és Társa, Ferenca József-rakpart 17.	Löw Ede, Váci-körút 80.	Löbl Dávid, Andrássy-út 19.	«Magyar Nyomda», József-körút 47.
Heisler János, Jav, Várkeri-rakpart 1.	Rudnyánszky Antonia, Papnövelde-utca 8.	Pesti Könyvnyomda- Részvény-Társaság, Hold-utca 7.	Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (államv. nyugdíjint. palotája).	Rössa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Müller K. (Münster K.), Fő-utca 29.	Schmidt Sándor, Magyar-utca 6.	A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorotya-utca 14.	Márkovits és Garai, Lázár-utca 13.	Tóth Gyula, Baross-utca 49.
Wacker F., Lánchíd-utca 17.	Susz Dávid, Haller 5.	Pollák M. Miksa, Nagykorona-utca 12.	Mezei Antal, Mozsár-utca 8.	IX. KER. (FERENCVÁROS)
III. KERÜLET (Ó-BUDA).	Ullmann József, Regi posta-utca 4.	Preszburger Frigyes, Arany János-utca 21.	Munk és Kohn, Király-utca 58.	Engelmann Mór, Lónyay-utca 7.
Wimmer Márton, Szerfő-utca 10.	Várnai Pülöp, Sarkantyús-utca 9.	Quittner József, Váci-körút 18.	Nagel István, Nagymező-utca 40.	Wodianer Soma, Ütő-61 23.
IV. KERÜLET (BELVÁROS).	Weissenberg Ármin, Muzoom-körút 21.	Schlenker és Kovács, Akadémia-utca 7.	Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35.	X. KER. (RÖRÁNYA).
Anglo-Nyomda (Kohn F.), Gránátos-utca 20.	Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 8.	Schlesinger és Kleinberger Nagykorona-utca 16.	Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.	Első kőbányai könyvny. Jászberényi-61 1.
Athenaeum, irod. és nyom- dai részv. társaság, Ferenccsiek-tér 3.	V. KER. (LIPÓTVÁROS).	Toldi-Könyvnyomda, (Schwarz Sámuel)	Rigler József Ede, Rössa-utca 55.	BETŰÖNTŐDÉK:
Beschmann Ferenc, Korosherczeg-utca 8.	Bendiner A., Arany János-utca 18.	Gyapja-u. 6. sz., Vadász- utca sarkán.	Schwartz Jakab, Ó-utca 49.	Államnyomda, I. vár, Nándor-tér 1.
«Corvinus»-nyomda (Schlesinger Ignác), Rostály-utca 3.	Birkholz és Vayda, Nádor-utca 19.	Weismann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	Schwarz Jakab, Ó-utca 49.	Athenaeum, IV., Ferenccsiek-tér 3.
Franklin-Társulat, magy- irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.	Burián M. utódlai, Bálvány-utca 2.	VI. KER. (TERÉZVÁROS).	VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)	Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, VI., Dessoeffy-utca 82.
Fanda József, Aranykéz-utca 5.	Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.	Budapesti könyvnyomda- és kiadó-szövetkezet, Kemlitzer-utca 6.	Deutsch József, Károly-körút 7.	Egyetemi nyomda, I. vár, Iskola-tér 3.
Gansel Zsigmond, Károly-utca 18.	Hornvánszky Viktor, Arany János-utca 1.	Biolitz B., Király-utca 6.	Garni Mór, Károly-körút 3.	Fischer és Miko, VII., Király-utca 83.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.	Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34.	Bróza Ottó, Váci-körút 17.	Heimlich Jakab, Király-utca 47.	Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-l., IV., Egyetem-utca 4.
Hedvig S., Károly-körút 22.	Kálmán M. és Társa, Nagykorona-utca 3.	Goldstein Albert, Szerecsen-utca 7.	Hunnia-Könyvnyomda, (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1.	Pallas, IV., Kecskeméti-utca 6.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet, Zöldfa-utca 43.			Löbl Mór, Király-utca 13.	Pesti Könyvnyomda- Részvénytársaság, V., Hold-utca 7.

Ada. Berger Adolf.	Csorna. Neumann Samu.	Győr-Sziget. Gross G. és társa.	Kolozsvár. Ferdinánd, Gombos és Sztupjár. »Ellenzéke nyomdája. Gómán János Örökösöl. »Közművelődés nyomda. Lehmann és Baldi. »Magyar Polgár nyomd. Pótz Albert. Strauszinger G.	Munkács. Blayer Pálkász. Farkas Kálmán. »Kárpát könyvnyomda. Muraszombat. Grünhaus S. Nagy-Atád. Grünberger Z. Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Klein Lipót. Nagy-Bocsokerc. Grosics L. Paul F. Pielitz Fer. Pál Utóda (dr. Brújler L. és Mayer R.). Scheinberger Ignác.
Alsó-Kubin. Schneider Dező.	Czegléd. Piros J. és Társa. Sebők J.	Gyula. Dobay János. Kohn Adolf.	Körmend. Részvény-nyomda. Körmözbánya. Jörges A. Özv. Köszeg. Feigl Frigyes. Feigl Gyula.	Nagy-Bittse. Spiegel Samu.
Alsó-Lendva. Bozzay P.	Debreczen. »Debreczeni Ellenőre ny. Kutassi Imre. »Debreczeni nyomda-részvény-társaság. Pongrácz Viktor. Városi nyomda. Hj. Gyürky Sándor.	Gyulafehérvár. Püspöki nyomda. Vóltz H.	Komárom. Ziegler Károly. Özv. Krausz Ignáczo. Spitzer Sándor.	Nagy-Enyed. Wokál János.
Apatin. Szavadi József.	Deés. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer.	Hajdu-Szoboszló. Pflón Gyula.	Kula. Berkovics Márkus.	Nagy-Kánizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Waldics József. Weiss L. és F.
Arad. Arádi nyomda-társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel Lipót. Muskát Miksa. Remán gör. kel. egyház-megye nyomdája. Réthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors-sajtónyomda.	Delta. Heidenwanger J.	Hajdu-Büszörmeány. Maróczy M. József.	Kun-Szt-Marton. Sims F. főlkja.	Nagy-Károly. Hj. Róth Károly. Sarkady Nagy Zsigmond és Társa. Turóczy Zsigmond.
Abrudbánya. P. Utzer Zs.	Déva. Hirsch Adolf. Kroll és Társa.	Halmás. Prager Ferencz.	Kun-Szt-Miklós. Bors K.	Nagy-Kikinda. Jakly L. Radány János. Milenkovits István.
Aranyos-Maróth. Részvénynyomda. (Falszámolás alatti.)	Deveszér. Rosenberg Zsigmond.	Hátzeg. Storn M.	Léva. Nyitrai és Társa.	Nagy-Körös. Oltinger Ede.
Baja. Kollár Antal és Fia. Nánay Lajos. Steinitz Gyula.	Ditró. Ditró és Szárhegy közseg-nyomdája.	Hódmező-Vásárhely. »Hungariae nyomda. Kautzer G. Lévai Páló.	Lippa. Póvácsay Testvérek. Zich József.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Balassa-Gyarmat. Halyák István. Kék László.	Dombóvár. Első dombóvári könyvnyomda és papírszergyár.	Holics. Hotascha J.	Liptó-Szt-Miklós. Steier Izidor.	Nagy-Rócze. Könstler Sema.
Balassafalva. Gör. k. püspöki nyomda.	Dunaföldvár. Schwarz Manó.	Hoszt. Neufeld S.	Löcse. Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia.	Nagy-Szalontán. Reich Jakab. Adler Jakab.
Bártfa. Blöcher M.	Eger. Érséki lyc. nyomda. Kohn Dávid.	Igló. Schmidt József.	Losoncz. »Kármén részvény-társ. Roth Simon.	Nagy-Szeben. Kraft Vilmos. Droileff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
Battonya. Gall Vilmos.	Eperjes. Rosch Árpád.	Ipolyás. Neumann József.	Lugos. Traunfellner Károly. Wengszely J. és Fia.	Nagy-Szt-Miklós. König Salamon. Wiener Nathan.
Békés. Póvácsay Testvérek.	Érsekújvár. Winter Zs.	Jászberény. Brünauer Adolf. Hay Géza.	Magyar-Óvár. Czéh Lajos.	Nagy-Szőllős. Schwartz Béta.
Békés-Csaba. »Corvina ny. (Szibelszky József.)	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Kabod. Deutsch Mózes.	Mako. Gaal és Gümöry. Neumann József.	Nagy-Szombat. Golámann M. Horoitz Adolf. Winter Zsigm. Özevegy.
Lepage Lajos.	Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Lalszky János. Tábor Adolf.	Kalocsa. Holnagyt Ferencz. Malatin Antal.	Malaczká. Wiesner Tesiv.	Nagy-Túrkeve. Pintzko Gy.
Belényes. Muntyan József.	Fehértéplom. Wunder J.	Kaposvár. Hagelmann K. Jánosovics Gyula. Kéthelyi Miksa. Magyar J.	Mármaros-Sziget. Részvény-nyomda. Vider Mendel. Balásy L.	Nagy-Várad. Berger Samu. Láng József és Társa. Freund L. László Ármán. Naschitz Gyula. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti nyomda Panker D.
Besztercze. Boischar T. Orondi Károly.	Felső-Eőr. Schodisch Lajos.	Kapuvár. Buxbaum Jozsef. Pieler Hermann.	Maros-Vásárhely. Ády Árpád. Ev. ref. collegium nyomda. Grün Vilmos gyorsajtó-nyomdája.	Német-Bogsan. Zelzer J.
Beregszász. Farkas K. »Haladás könyvnyomda, tulajd.: Juhász Pirooska.	Fertő-Nézsider. Horváth B.	Karánsebes. Obrehoja Antal. Püspöki nyomda.	Medgyes. Reissenberger G.	Német-Palánka. Kristofek József.
Besztercebánya. Machold F. Singer Jakab.	Fiume. Baitara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Karlitzky Ferencz. Stabilimento Tipografico Piamano.	Karczag. Szóti S.	Mezőtúr. Gyiko Károly.	Nyíregyháza. Kallina József. Jóba Elek. Piringer János.
Bicske. Lederer Sándor.	Fogaras. Thierfeld Lipót.	Kassa. Özv. Lipóczy József. Bernovics G. Bős Lajos. Werfer Károly.	Mindzent. Goldstein Mór.	
Bonyhád. Özv. Fein Teréz.	Galánta. Német Gyula.	Kecskemét. Sztódy László. Tóth László. »Pannonia nyomda.	Miskolc. Forster Rensó. Wesselényi G.-né. Stamberger Bernát.	
Brassó. Gött Janos és Fia. Muresianu Aurél. Alexi Th. »Közművelődés nyomda.	Galgóc. Sternér Adolf.	Késmárk. Sauter Pál.	Módor. Zelzer J.	
Brezsnóbánya. Kreislér J.	Gyergyó-Szt-Miklós. Szabó L.	Készthely. Nobel J. Farkas J.	Módos. Stalts György.	
Buziás. Ullmann F.	Gyoma. Knerr Izidor.	Király-Helmecz. Klein József.	Mohács. Blasdi János.	
Csákova. Chudy Testvérek.	Gyöngyös. Braun Bertalan. Herzog A. E. Kohn L. Kohn Mór.	Kis-Czell. Menyhárt Julia.	Mokrin. Téth Ferencz és társa.	
Csáktornya. Fischl Fülöp.	Győr. Fischer István és F. utóda. Nitsmann József. Surányi János. »Pannonia könyvnyomda (utóda). Haas és Raab). Polgár Bertalan.	Kézdi-Vásárhely. Szabó A.	Moor. Engländer Jakab.	
Cservenka. Spannagel J.		Kis-Kun-Félegyháza. Renczey József.		
Csiksomlyó. Ferenczrendi nyomda.		Kis-Marton. Dick Ede.		
Csikszereida. Györgyjakab Márton.		Kis-Várda. Berger Ignacz.		
Csongrád. Schwartz Sándor. Silber János.				

HARMADIK ÉVFOLYAM

1893

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

TÖBB JELES SZAKFÉRFIŰ KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

TANAY JÓZSEF

FŐMUNKATÁRS

BAUER J. M.

BUDAPEST

GRAFIKAI SZEMLE

1893

TARTALOM-JEGYZÉK.

CZIKKEK.

A berlini nyomdászati kiállítás. <i>Kulbe</i> -től	139	Ábrányi Emil, Mezei Ernő, dr. Kenedi Géza, Pettkó László, György Aladár, dr. Révai Lajos, dr. Schiller Zsigmond, Fekete József, Visontai Soma, Gelléri Mór, dr. Silberstein (Ötvös) Adolf, dr. Stiller Mór, Szatmári Mór, Tábori Róbert, Graeza György, Gelléri Miksa, dr. Toldy László, Rejtő Sándor, Igali Szvetozár, Homo (Pollák Illés), Zempléni Gyula, Hajnal István 72—77	Illusztrációink. <i>Janovits Ferencz</i> - től	117	
A betűöntődék és termékeik. <i>B.</i> - től. (Ábrákkal.)	17, 97	Az újvilágból. (Chicagói levél.) Dr. F. Zs.-től	114, 131	Iparunk és a millennium. <i>Janovits</i> <i>Ferencz</i> -től	182
A cs. és kir. katonai földrajzi in- tézet Bécsben. <i>Augenfeld Miksa</i> - től	7	Az újvilágból — vissza. Dr. F. Zs.-től	150	Lovag Falk Zsigmond.	1
A Falk-jubileum. <i>G.</i> -től	95	Egyről-másról. <i>Tipografus</i> -től. . .	130	Lovag Falk Zsigmond 50 éves nyomdászati jubileuma 1893. május 28-án	69
A hideg és meleg tömöntésről. (Felolvasás.) <i>Löffler József</i> -től. .	3	1868 — 1893. (Visszaemlékezés.) <i>Faragó</i> -től.	71	Lovag Falk Zsigmond és a szak- sajtó. <i>Nagel I.</i> -től.	70
A kézi sajtó. — <i>r</i> -től.	18	Előfizetési felhívás a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1894. IX. évfolyamára. <i>A K. Sz. irad.</i> <i>bizottsága</i> -től.	129	Leírása azon eljárásnak, a mely szerint táblázat- és külön szedett harántvonal-szedésről jó stereo- típ-leméz nyerhető. (Ábrával.) <i>Kohl Ferencz</i> -től	79
A Könyvnyomdászok Szakköre harmadik (XI.) évi jelentése. <i>Gelléri Mihály</i> -től	93	Elnémet — gyakorlat. <i>B.</i> -től . . .	200	Magyarország hírtapirodalma. . .	24
A német könyvnyomdász-egyesület nemzetközi eszemintái. <i>r n</i> -től. 34, 52	34, 52	Évkönyvünk érdekében. <i>G.</i> -től. .	168	Magyar motívumok — külszázgi kezdőbetűkben. <i>H. I.</i> -től.	106
A nyomdászat Gutenberg előtt. (Felolvasás.) <i>Lubik Z.</i> -től	19	Felhívás a közönséghez a millé- niumi kiállítás tárgyában	40	Naptárismerítés. <i>Scheicher Géza</i> - től.	35, 53
A plágium	33	Háború! <i>Kulbe Károly</i> -től.	2	Nyomdászati apróságok. — <i>r n</i> - től.	149
A vidéki nyomdatulajdonosok mai helyzete. <i>Egy vidéki nyomda- tulajdonos</i> -től.	51	Haladjunk! <i>Augenfeld Miksa</i> -től. .	168	Rendezzünk szaktanulmányi ki- rándulásokat. <i>Scheicher Géza</i> - től.	134
Az accidencia-szedés új iránya. (Ábrával.) <i>Faragó</i> -től	115	Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—1849-ig. <i>Firtinger Károly</i> -től	5, 22, 37, 55, 82, 98, 118, 136, 152, 169, 184	Réthy Lipót 60 éves nyomdászati jubileuma. (Aresképpel.)	181
Az első szerb nyomda négyszáza- dos jubileuma. <i>Sasvári Ármin</i> -től	135			Szakkirodalom — szakképzettség. <i>Gelberger Mihály</i> -től	183, 201
Az év végén	198			Szaktudományok és a millennium. <i>Stalla</i> <i>M.</i> -től.	114
Az ezredéves kiállításról	107			Új irisz-nyomás. (<i>r-c</i>)-től.	39
Az írók — a nyomdászokról. Írták: dr. Váradi Antal, Ko- mócsy József, dr. Matlekovits Sándor, dr. Kőrösi József, Rá- kosi Jenő, Endrődi Sándor, Ország Lajos, Szana Tamás,					

CSARNOK.

A hírlapokról. <i>Havaszhay József</i> - től.	100	Egy öreg szedőről. <i>Augenfeld</i> <i>Miksa</i> -től.	154	Falk Zsigmond a nyomdában. <i>Gelléri Mihály</i> -től.	78
A szedőteremből. <i>Szentér Mihály</i> - től.	167	Egy pillantás a jövő századba. <i>Lubik Zoltán</i> -től.	202	Nyomda vidéken. <i>Augenfeld M.</i> - től.	138

MELLÉKLETEK.

- Pesti könyvnyomda-részvénytársaság:*
Corpus juris-keringő. [Czimlap.] (1. szám.)
- Pesti könyvnyomda-részvénytársaság:*
Két meghívó. (2. szám.)
- Hornyánszky Viktor nyomdája:* Az új irisz-nyomás bemutatása. (3. szám.)
- Divald Károly fia:* »Tessék almát venni!« [Fénynyomat.] (3. szám.)
- Athenaeum nyomda r.-t.:* Chromotipografiai mutatvány Jókai »Kárpáti Zoltán« című regényéhez. (3. szám.)
- Pesti könyvnyomda-r.-t.:* Szodés-minták. (4. szám.)
- Athenaeum nyomda r.-t.:* Chromotipografiai mutatvány Jókai »Kárpáti Zoltán« című regényéhez. (4. szám.)
- Pesti könyvnyomda-r.-t.:* Lovag Falk Zsigmond munkásságának ötven éves fordulójára üdvözlét Zachár Gyulától. (5. szám.)
- Hornyánszky Viktor nyomdája:* Könyvczim, Belépő-jegy és levélfej. (5. szám.)
- Pesti könyvnyomda-r.-t.:* Tánczrend. (6. szám.)
- Pesti könyvnyomda-r.-t.:* Meghívó. (6. szám.)
- Pesti könyvnyomda-r.-t.:* Czigkártya. (7. szám.)
- Pesti könyvnyomda-r.-t.:* Szodés-minta. (7. szám.)
- Pesti könyvnyomda-r.-t.:* Meghívó. (8. sz.)
- Pesti könyvnyomda-r.-t.:* Szent István király. [Illusztráció.] (8. szám.)
- Magyar nyomda:* Nyomdai közelevél. (9. szám.)
- Athenaeum nyomda r.-t.:* Emléklap az Athenaeum-nyomda XXV. éves fennállása emlékére. (10. szám.)
- Gutenberg-nyomda:* Meghívó. (10. sz.)
- Pesti könyvnyomda-r.-t.:* Az orosz trónörökös keleti utazása. [Illusztráció.] (11. szám.)
- Pesti könyvnyomda-r.-t.:* Szodés-minta. (12. szám.)

Vegyesek. 1—12. számban.

Hivatalos rész. 9, 26, 43, 60, 86,

104, 122, 141, 157, 174, 188, 205.

Szerkesztői üzenetek. 44, 61, 141,

175, 206.

Hirdetések. 1—12. számban.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

III. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1893 JANUÁR

1. SZÁM

Lovag Falk Zsigmond

királyi tanácsos.

Napjainkban, a mikor annyit olvasunk és hallunk a munkaadó és munkás közötti egyenlenségről, jól esik hirt adnunk egy valóban testvéries ünnepélyről,

mely munkaadó és munkások között folyt le; jól esik annál is inkább, mert az ünnepély rögtönzöttsége, közvetlensége tanúsítja leginkább azt a szeretetet és összetartást, mely munkaadó és munkások között fennáll.

Az ünnepély, melyről szólni kívánunk: az év első napján folyt le a Pesti könyvnyomdárészvény-társaság szedő-terében. A nyomda személy-

zete ünnepelte vezérigazgatójának: lovag Falk Zsigmond kir. tanácsosnak jubileumát, a ki e napon töltötte be ötven éves nyomdászágát, és a melyről a napisajtó röviden hirt is adott.

Az első hivatalnoktól az utolsó tanoncig megjelent az összes személyzet a nagy szedő-teremben, mely ez alkalomra izlésesen feldíszített. Tíz óraker jelent meg a szeretett vezérigazgató a teremben és beléptekor száz és száz torokból fölhangzó dörgő »Éljen!« fogadta. Meghatottan hallgatta végig az ünnepelt személyzete szívből jövő ovációját és a részvénytársaság ősz elnökének, Ullmann M. G.-nek, őszinte üdvözlőszavait, a mely nemcsak a fáradhatatlan vezérnek szólt, de szólt egyuttal az érdemekben gazdag embernek, a ki a fővárosi társadalomnak is egyik hangadó szerepvivője, ténykedő, polgári erényekben bővelkedő tagja.

Az ünnepelt érdemeit felsorolni e helyen nem föladatunk. Beszélnek erről a tények és tudjuk, hogy mit tett ő a magyar nyomdászok érdekében, ismerjük ebből ténykedését, a melyet évtizedek óta kifejtett. A személyzet csupán köteles háláját fejezte ki iránta, a mikor egész csöndben készült főnökének ovációt rendezni és ezzel legméltóbban fejezte ki ragaszkó-

dását a humánus, munkásai javát mindenkor szíven viselő főnöke iránt.

Életrajzát az ünnepeltnek itt nem adjuk, mivel ez a tulajdonképeni ünnepély alkalmából, ez év június havában külön lesz közreadva, de méltatni kívánjuk Falk Zsigmond működését röviden már most.

Falk Zsigmond már mint fiatal ember is képviselője volt érdekeinknek és művelője szakunknak. 1864-ben (a mikor a munkásoknak a társulati szervezkedésre az engedély megadatott) Bécsben a legelső munkásképző-egyletnek: a bécsi nyomdászok önképző-egyletnek nemcsak pártolója volt, de személyzetét a belépésre serkentette, ezzel is erősítve az egylet fennállását és elősegítve az osztrák és magyar egyletek organizációját, a melyeknek egyik legteljesebb híve volt, folyton munkálva azok megerősödésén és kiterjesztésén. De mert az osztrák egyletek javán munkált akkoron, soha sem hanyagolta el a *kazai* szakma fejlesztésén is munkálkodni és soha sem tévesztette szem elől *magyar* voltát és büszke volt arra, hogy *magyar* nyomdász.

Tudjuk, hogy nemsokára e működése után már itthon találjuk őt, annak az intézetnek az élén, a melynek élén ma is áll és a mely intézet az ő működése alatt érte el negyedszázados fennállását. Itthon természetesen az volt a célja, hogy a magyar nyomdászati termékeknek a külföldön is jó nevet biztosítson. A bécsi, trieszti és párisi nemzetközi kiállítások e törekvését méltányolták is és tudjuk, hogy a magyar nyomdászati termékek itt nyerték ugyszólván az első kitüntetését, a mely kitüntetés volt egyszersmind az ő részére is, mint ki első törte meg az utat a magyar nyomtatványoknak a külföldön.

E működése közben sokat tett a munkások javára is. A magyarországi könyvnyomdászok egylete az ő elnöksége alatt érte meg negyedszázados fennállását és nem túlozunk, a mikor azt állítjuk, hogy a magyarországi nyomdász-egylet nagy részben neki köszönheti mostani szervezetét, az egész országra való működésének kiterjesztését.

De eltekintve ettől, az a sok, a társadalom legelőkelőbb köreiből kifejtett működése, a sok tiszteletbeli állás, a melyeket közmegelegedésre tölt be még ma is,

mind azt tanusítják, hogy Falk Zsigmond nemcsak a saját szakmájában becsülettel töltötte és tölti be helyét, de a társadalom minden köreiből azt a sokoldalú, tevékeny és fáradhatatlan férfit tisztelik személyében, a ki minden téren érvényesíteni tudja szorgalmát, munkálkodását, befolyását és tudását az általánosság javára.

Az a férfi, a ki ily sokoldalú működés mellett még teljes erőben és egészségben fáradhatatlanul tovább működik, a ki azt mondta a személyzet ovációjára adott válaszában, hogy most ép oly fiatalnak, tetterősnek érzi magát, mint ötven évvel ezelőtt, a mikor tanoncnak állott be az Egyetemi nyomdába: az a férfi félszázados jubileumán megérdemli azt, hogy vele ünnepeljen az egész ország nyomdásztsága, vele ünnepeljen mindenki, a ki tanuja volt az ő áldásdús működésének, a ki méltányolni tudja egy ötven év óta működő szaktársnak a mi érdekünkben kifejtett tevékenységét.

És a midőn kifejezzük azt az óhajunkat, hogy adjon az Ég neki erőt a további működésre, hogy továbbra is a munkásai érdekeit szíven viselő jó főnök maradjon, tiszta szívünkől kiáltjuk:

Éljen lovag Falk Zsigmond!

Háború!

A német szaktársak között már hónapok óta hangzik e harci kiáltás. S meg kell vallanunk, hogy bátran harcoltak, egyik sem tágitott, és most, ugyszólván, egyik sem győztes, se legyőzött. »Szabad irány«-e vagy nem? volt a jelszó és az összes német szaklapok síkra szállottak. — Ma azonban él a »szabad irány« jobban mint valaha! Igaz ugyan, hogy még most csak a bolgár fejedelem módjára, a mennyiben hivatalosan elismerve még nincs, de a közel jövőben már így is el lesz ismerve!

Most fegyverszünet van! De ez csak előkészület a még keményebb tusára, mert a szélsőségek »kiegyenlítéséről« szó sem lehet. Mindegyik szaklap, mely a harcban részt vett, hosszabb vagy rövidebb nyilatkozat után saját táborába vonult vissza. Így most szélsőcsend uralkodik, de a szikra még csillog. Szerencsére, a heves összeütközés dacára is, eddig még egyik fél sem sérült meg.

Az alábbiakban vázoljuk az egész harci eseményt.

A múlt év tavaszán a »Journal für Buchdrucker-kunst« (Schlotke F. Hamburg) egyik számában egy éles cikk jelent meg a »szabad irány« ellen. E cikk végén még egy második is kilátásba volt helyezve, de úgy látszik, hogy a kedélyek felizgatására az első is elegendő hatással bírt. Az említett cikk először is határozott állást foglalt a »szabad irány« ellen és kijelenti, hogy az nem szabad irány, hanem »semmi«. A »fin de siècle« gúnyszavak alatt a grafikai művészet hanyatlását jósolja, ha idejekorán vissza nem fordulnak. E cikk a »szabad irány«-ban nem lát

semmi művészetet többé, hanem csak mesterkétséget és ajánlja, hogy a könyvnyomdászatot kizárólag a történelmi alapon műveljék.

A harci kiáltás visszhangra talált. A Mäser kiadásában (Lipcsében) megjelenő »Jahrbücher«-ben egy ellentétes cikk jelent meg, bár nem oly terjedelemben, de eléggé erős érvekkel. Ezen cikk a »Journal« ó-német irányát bírálhatja, melyet Schlotke oly nagy előszeretettel művel és erősen ostromozza Schlotke azon hiszékeny állítását, hogy csakis az ó-német stíl képes az ugynevezett műnyomdászatot a sülyedéstől megmenteni.

A »Journal«-ban végre megjelent a kilátásba helyezett második cikk, mely ugyan a »Jahrbücher« ellentétes cikkét teljesen ignorálja, de a cikk írója bebizonyítani igyekszik, hogy a műnyomdászat egyáltalában sem a jellegszerűsége, sem az ó-német irányra utalva nincs. Így pl. Hamburgban az ottani művészek egy előkelő csoportja az ottani viszonyoknak megfelelő divatos ornamentikát tervezett és pedig nagy sikerrel. Ebben tökéletesen igaza van a »Journal«-nak.

De ezzel még nem bizonyította azt, hogy vajjon a nagyközönség izlése kívánczik-e ily tipografiai ornamentikák után?

És úgy látszik, hogy bizony nem, mert a többnyire kevés ornamentikával kiállított angol nyomdászati munkák (nevezetesen a »British Printers« és az angol-amerikai »Montfort Press«) általában nagy tetszésre találtak és nemsokára nagy befolyást gyakoroltak a német accidenz-munkák kiállítási módjára.

Ezen új mozzanat további harczra szolgált alkalmul. A jelszó lett: Szabad irány és »angol« kivétel vagy nem? És ekkor újabb hajnokok léptek föl. A »Graphischer Beobachter« (Härtel Lipcse, Bauer F. szerkesztő) az egyszerű angol irány fentartása érdekében szállt síkra; a »Schweizer Graphischen Mittheilungen« (Binkert és Müller St.-Gallen) az arany középutat készítették elő és a többi szaklapok nagyrészt e két utóbbi álláspontjára helyezkedtek. Az »Archiv« (Waldow, Lipcse) semleges maradt, de műmellékleteinek nagy része a mérsékeltbb szabad irány mellett keltett hangulatot.

Angolországban és különösen külföldön nagy figyelmet keltett ezen esemény. A »British Printers« a »Graphischer Beobachter« azon cikkét, melyben az új angol accidenz-kivétel és iskola lett ajánlva, lefordította és közölte. Sőt a Turinban megjelenő »Archiv«-ban is találunk terveket és sikerült mellékleteket, melyek a szabad iránynak felelnek meg. De még Norvégiából (Christiania, Fabritius és Somer) is küldtek nyomtatványokat e sorok írójaink, melyek igen csinos kivételben a szabad iránynak hódolnak.*

Ez a harcz következménye. És a heves megtámadásoknak eredménye: a »szabad irány« minden várakozást fölülmuló elterjedése. Mindenki meg van lepetve ez eredmény által, de nem is csodá, mert ily végű kimenetelre senki sem számított.

És hol fog ez végződni? Hát bizony itt »végről« szó sem lehet. A szabad irány majd annak idején egy »újabb irányba« fog beolvadni, esetleg részben

* A Grafikai Szemle utóbbi számainak műmelléklettel is »szabad irány« szerint szedettek.

belőle fejlődik majd egy új irány. Némelyek azt állítják, hogy ezen idő már itt van, csak hogy ez látható csak a jövő nemzedék előtt lesz. (Falke G., »Fels zum Meer« 1891/92.)

A könyvnyomdászok előtt ezen új iránynak van azonban még egy másik oldala is; és ez az, hogy vajjon a műnyomdászat, nevezetesen a szedés komplikált technikája képes lesz-e lépést tartani a »szabad irány« izléséhez szokott közönség mindig fokozódó igényeinek kielégítésében? Mi azt hisszük, hogy nem! Egy erős átalakulás fog bekövetkezni; a horganyedzésre és a fametszésre nonsokára mindjobban rászorulunk, sőt ezek lesznek a legjelentékenyebb kiegészítő eszközei a jövő accidenz-munkáinak. És ez lesz aztán az ok egy újabb »háborúra«.

Kulbe.

Ilyen körülmények közt tehát jól esik elismert szakférfiak nyilatkozatairól tudomást vennünk, a kik nagy tudásuk révén hitelt érdemlő módon nyújtanak alkalmat a kérdés megoldására. Ilyen hitelt érdemlő szakférfiú Bartfoth szaktárs, a ki a hideg tömöntés megalapítójának mondható s a kinek nyilatkozata annyira meggyőzőleg hat, hogy minden ellenvetés nélkül tehetjük véleményét magunkévá.

Nem hagyhatjuk e helyen megemlítés nélkül a »Graphischer Anz.« kiadóját, Kempe Károlyt (Nürnberg), a ki a »száraz keret« elfogadtatásával a hideg módon való tömöntésnek oly nagy szolgálatot tett és a ki Bartfoth szaktárs nyilvánosságra hozott nézetét magáévá tette és felkarolásra ajánlotta.

Azok a nyomdatulajdonosok, a kik tömöntődével

A hideg és meleg tömöntésről.

(Felolvasatott a Szakkör 1892. nov. 27-iki ülésén.)

A »Szakkör« október hó 23-án tartott felolvasó ülésén benyújtott ama szakkérdésre, hogy »A hideg vagy a meleg tömöntés czélszerűbb-e?« a következőkben akarok röviden felelni.

Bizonyára nem lehet arról szó, hogy a papír-stereotipiáról értekeztem, elegendőnek tartom, ha rámutatok ama kézikönyvekre, a melyek tanulságos és kimerítő módon adnak felvilágosítást. Többek közt Böck József: »Die Papierstereotypie« kézikönyvét emelem ki. De míg az általános tömöntésről számot tevő irodalmi tevékenységet konstatálhatunk, addig sajnálattal kell tapasztalnunk, hogy azzal a fontos kérdéssel, hogy hideg vagy meleg tömöntést alkalmazzunk-e, még egy szakkönyv sem foglalkozott; legfeljebb egyikét szaklapban olvastunk pár sort, a melyek azonban a kérdés végleges megoldására nem vezettek.

birnak, nagyon jól tudják, hogy a meleg tömöntésnél a prés túlhevítése következtében a betűk szenvednek; minthogy pedig a gömbölyű stereotipiának, tehát a rotációs gépekhez szükséges lemezeknek gyorsan, 4—5 perc alatt, kell elkészülniök, kényszerítve van a tömöntő a formát még inkább fokozott hőségnek kitenni. Ennek következménye aztán az, hogy az így használt betű 3—4 év alatt többnyire használhatatlanná válik; mi több, van rá eset, hogy rövid két esztendő alatt új betűket kell beszerezni, a minek különben részben a rossz betűanyag is lehet oka.

Egészen másképen áll a dolog az ugynevezett hideg tömöntéssel, a mely eljárásnál a leütött formáról a matricza rögtön levéttetik és keretben száríttatik meg. Ez eljárásnál a betűk 10—11 esztendeig, sőt még tovább is használható állapotban maradnak; természetesen a tömöntőnek ügyesnek kell lennie, hogy a betűket a matricza leverésénél ne rontsa. Sajnos, hogy sok szakértelem hián való tömöntő van, kik a

hideg tömöntéssel egyáltalán nem boldogulnak és a kik szeretik aztán tudatlanságukat azzal mentegetni, hogy a meleg eljárás mód alkalmazása czélszerűbb és sokkal szebb lemezeket lehet vele előállítani.

Bartfoth szaktárs az ilyen és ehhez hasonló nyilatkozatokra a következőket jegyezte meg: »Ha a tömöntő ügyes és mesterségét érti, akkor a hideg tömöntéssel ép oly jó lemezeket állíthat elő, mint a meleg eljárással és a nyomásnál a kettő meg sem különböztethető.«

A hideg tömöntésnél főleg arra kell ügyelni, hogy a leverendő matricza se nagyon nedves, se nagyon száraz ne legyen. Ha a matricza nagyon nedves, könnyen előfordulhat az az eset, hogy nagyon bele-mélyed a betűbe és ez által nehezen válik le róla, a felülete pedig érdes lesz. Ha ellenben a matricza nagyon száraz, úgy az öntő-gépbe való beillesztésénél a selyempapír-ívek leválnak róla és ránczokat vetnek, különösen pedig ott, a hol félpetit vagy negyedpetit körzet-léniák vannak alkalmazva, a nyomásnál aztán már későn veszik észre az elkövetett hibát.

A hideg tömöntésre nagy befolyással van az, hogy milyen rendszerű gépek állnak rendelkezésre és a különféle rendszerű berendezésnél mindig más és más eljárást is kell követnünk, így például az augsburgi rendszerű gépeknél egészen más az eljárás, mint a König és Bauer-féle berendezésnél. Az augsburgi berendezés hideg préssel bír és a lemez, melyen a forma leütetik, szintén hideg, míg a König és Bauer-féle berendezésnél ép ellenkezőleg áll a dolog, a mennyiben itt a prés és a lemez fel van hevítve, úgy, hogy hideg tömöntéshez a prést nem is lehet használni, de igen sokszor a lemez is oly forró, hogy a leütésnél a matriczának a formához való száradása elkerülhetetlen, melynek az a következménye, hogy az össze-ragasztott papírlapok szétválnak.

Természetesen a König és Bauer-féle gépek nem egyformán vannak berendezve, a mennyiben némely helyen a szárító prés közvetlen az olvasztó üst mögött van és az egész lemez egy daraból van öntve. Más berendezésnél az üst és prés közt körülbelül 50 cm. tér van és a lemezek az a része, a melyre a forma tétetik, nincs a lemez másik részével összeöntve, és ezért az utóbbi építési mód alkalmasabb a hideg tömöntésre.

Ajánlatos a hírlapoknál a hideg tömöntésre használható berendezés behozatala olyformán, hogy a lemez, a melyen a forma leütetik és a prés a kattanól elválasztva legyen.

A forma zárásánál ügyelni kell arra, hogy az egyformán történjék; egyenletlen zárásnál eltolódnak a záróstegek és ezeknek későbbi használatánál, mint-hogy elgörbültek, lehetetlenné válik a pontos zárás.

A matricza leütésénél ügyelni kell arra is, hogy a matriczának a formán túl nyuló és a keretre fekvő részei szintén jól lepacskoltassanak, hogy minden részében teljes szilárdságú legyen. Ha a matriczának az a része, a mely a formakeretre fekszik, nem jól lett leütve, akkor a gépben való feszítése alkalmával szélei leválnak; ugyanez a hiba észlelhető akkor, ha a fedő ív köröskörül nem lett kellőleg leverve. Ha a

fedő ív a betűkön nem üttetik kellő mélyen le, úgy a szárításnál a matriczán hólyagok támadnak.

A jól leütött matriczának könnyen kell a formáról leválnia. A matricza szárításánál vigyázni kell arra, nehogy túlságosan megbarnuljon, mert az ilyeneknek gömbölyősége sohasem olyan kifogástalan, mint azoké, a melyek kellően szárítottak; megfigyelt dolog, hogy az ily matriczákról öntött lemezek nem egyenlők és a betű képe nem tiszta, míg ellenben a fennebb említett módon levert matriczákról öntött lemezeknél ez nem fordul elő, még akkor sem, ha a legnagyobb erővel feszítették is a kerethez.

A hideg tömöntéshez szükséges még jó fedőív-enyv is, és azt a következő módon nyerjük: $\frac{1}{3}$ burgonyakeményítő feloldatik, aztán $\frac{2}{3}$ matriczapor összekevertetik jól, hogy csomós ne maradjon; e keverék felforraltatik, de nagyon megsűrűsödni ne engedjük. A fedőív bekenését jóval a használat előtt kell eszközölni, hogy kellőleg nyuljon, azonban kerülendő a fedőív vastag bekenése, mert ez akadályozza a fedőív kellő bemélyedését. A lehető legvékonyabban bekenet fedőív sokkal jobban és gyorsabban egyesül a matriczával és az egész munka sokkal pontosabb, tisztább és jobb lesz.

A mint fennebb kifejtettük, mi határozottan ellenzői vagyunk a meleg tömöntésnek és ennek megokolásául a következő példát legyen szabad még felhozni, a mely az oly berendezésnél fordult elő, a hol a száraz prés közvetlen fűtésnek volt alávetve. A tömöntéshez használatos anyag a következőképen kevertetik: 79% puha ólom, 4% cinn és 17% antimonium és ez 342-35 C° mellett olvad; az olvadási ponttól, míg az öntéstől meghigul, nem sokat, 200 C° számítunk, ez összesen 542-35 C°-nak felel meg. Ha tehát a száraz prés közvetlen az olvasztó kemence mellett van alkalmazva, akkor a lemez, melyen a forma a szárítandó matriczával préselve lesz, legalább is $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ részét kapja a fönt említett melegségnek, tehát 361-56 C°—406-67 C°-ig, sokszor még nagyobb mérvben, mert az olvasztandó anyag nagyobb melegnek lesz kitéve, mint a mennyire szükség lenne. Hogy ez által a betű sokat szenved, az kétségtelen és nem csoda, ha kimegy a formájából.

A túlságos hevítésnél a tömöntődével bíró nyomdatulajdonos kétszeresen is károsul, a mennyiben nemcsak a betűje romlik hamarabb, hanem a tömöntéshez használt anyag is veszít értékéből. A betű romlását megakadályozhatjuk azzal, hogy hidegen stereotípiálunk, az öntéshez használt anyag értékcsökkenését pedig úgy kerülhetjük el, ha a tüzelésre kellő gondot fordítunk és a túlhevítéstől tartózkodunk.

A tüzzel hevített szárító préseken kívül vannak még gőzzel fűtött szárító prések is, a melyeknél a betűk nincsenek annyira kitéve a romlásnak, minthogy tudvalévő dolog, hogy a víz 125 C°-nál forr és az ily rendszerű hevítésnél legfeljebb 150 C°-nak van kitéve; azért jól teszik azon nyomdatulajdonosok, a kik a meleg tömöntésnek hívei, ha gőzzel szárító prések rendezik be tömöntődjüket.

Az öntésre vonatkozólag fölösleges szót vesztegetnünk, nem tartozván szorosán a fölvetett kérdéshez.

A nyomásnál előforduló ama kalamitás, hogy a lemezek mozognak, abban leli okát, hogy a juszírozó akkor, a mikor vésőjét az oldalakra feszíti, teljes erejével forgatja a lemezt, a minék az a következtése, hogy a véső egyenetlenül szedi le a széléit és így hepe-hupás lesz, a gépben pedig e miatt nem erősíthető úgy meg, hogy ne mozogjon.

Löffler József.

Hazánk könyvnyomtatói

Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig.

Irtá: Firtinger Károly.

5.

Komáromban

Töltési István Debreczenből, az első nyomdász, ki 1686-tól 1718-ig foglalatokodott itten. 1705. november 5-én szabadságot kapott az országszerte ismert »Komáromi Kalendarium« kiadására.

Utóda **Turóczy Mihály** volt, kiről csak annyit tudunk, hogy 1721-ben itt nyomdászokodott.

1740-ben **Schmid János Miklós** fordul meg sajtójával Komáromban, mivel néhány évvel előbb Sopronban találkoztunk.

Ezután nem létezett nyomda Komáromban 1789-ig; ez évben **Weber Simon Péter** pozsonyi nyomdász állít fel fióknyomdát, mely 1795-ben **Weinmüller Bálint** birtokába ment át.

Győrött

Streibig József Antal, ki 1730-ban tette ide át Sopronból sajtóját, terjeszti mint első, Gutenberg művészetét. — Családja 1852-ig bírta a nyomdát. Utódai voltak a XVIII. század végéig:

Streibig Gergely János, 1740—49-ig.

Streibig György, 1775 tájott.

Streibig József, 1803-ig.

Pozsony.

Több mint 40 évi szünet után 1715-ben állítottott fej újra nyomda az ország azon időbeli tényleges fővárosában, Pozsonyban. Tulajdonosa, **Royer János Pál**, Salzburgból származott s protestáns ember léte sok herczehurca után csak 1720-ban kapta ki a helytartóságtól a nyomda-üzletési szabadságot. Szorgalma s szakképzettsége mellett csakhamar keresetté lőn műhelye,* melyet 1730-ban a puchói **Chrastina-féle** nyomda vételével nagyobbított. 1737-ben bekövetkezett halála után özvegye bírta az üzletet 1740-ig, s midőn ez is meghalt, a virágzó nyomda vejeire,

Bauer Károly Józsefre szállott, ki azt az örökösök nevében 1743-ig vezette. Ekkor a vagyon felosztatott s a nyomda

Royer Ferencz Antal birtokába jutott; ez rövid idővel rá, 1750-ben viszont

Landerer János Mihály budai polgári könyvnyomdásznak adta el. Ezen szerzeménnyel lőn letéve az alapköve a Landerer-czég felvirágzásának, mely nyomdászcsalád tekintélyben bizvást állítható elsőnek összes hazai nyomdászai között. 1770-ig a Landerer-nyomda egyedül állott fenn Pozsonyban és tulajdonosának erélyes vezetése alatt hatalmasan fejlődött; vállalatok közül megemlítendő a ma is fennálló »Pressburger Zeitung«, melynek első száma 1764. július 14-én jelent meg. Midőn 1773-ban a jezsuita-rend feloszlattatott, e rend kassai nyomdája a kir. ügyész (fiscus)

* E nyomdában indította meg **Bél Mátyás** is 1721-ben »Nova Posoniensis« című lapját, mely két évig állott fenn.

kezeibe került és majdnem három évig »cs. kir. nyomda« címet viselt; 1775-ben **Landerer** e nyomdát megvette; 1784-ben pedig megvásárolta a budai **Landerer Katalin** által Pesten bérben birt Royer-féle üzletet, s így egyszerre három működő nyomda birtokosa lőn. A nyomdászat és könyvkereskedés emelése körül szerzett érdemei elismerésül **II. József** által a magyar nemességre emeltetett **Fűskúti** előnével. **Landerer János Mihály** Pozsonyban 44, Kassán 21 és Pesten 11 évig gyakorolta művészetünket, s 1795-ben szenderült jobb létre, munkás életének 70-ik évében.

Fia és utódja, **Landerer Mihály**, szintén nagy barátja volt az íróknak, s különösen a magyar irodalmat gondozta előszeretettel, de működése rövid tartamú volt, mert már 1809-ben elhalálozott.

Patzko (Paczko) Ferencz Ágoston, Olmützből bevándorolt nyomdász, 1770. október 15-én nyert Pozsonyban engedélyt nyomda állíthatására, mely üzlet arról lőn nevezetessé, hogy itt indult meg 1780-ban az első magyar nyelvű hirlap, **Ráth Mátyás** »Magyar Hirmondó«-ja.* Később **Patzko** Pesten is nyitott nyomdát.

Fia, **Patzko Ferencz József**, 1806-ig bírta a nyomdát, ekkor ez utóbbi öccsére

Patzko Károly vette át és tartotta üzemből 1809-ig, mely évben

Schnisechek Károly Gáspár, egy Csehországból származó nyomdász kezebe került a nyomda vétel útján.

A Patzko-család nyomdájának tekintélyes szerep jutott hazánk művelődés-történetében, a mennyiben e műhelyben az első magyar hirlapon kívül számos más magyar munka is készült, — ellenben **Schnisechek** birtoklása alatt elveszett e nyomda a magyar irodalomra nézve, s jobbára csak német és szláv nyelvű könyvek kerültek ki belőle.

Daczára **Landerer** és **Patzko** ellenkezésének **Weber Simon Péter**, nagyszabeni születésű nyomdász, 1783. január 30-án engedélyt szerzett egy harmadik nyomda nyithatására. Az új üzlet gazdag felszerelése és termékei csinosága folytán nagy tekintélyre tevéen szert, számos magyar kiadványával hathatósan támogatva hazai irodalmunkat. — **Weber** 1789-ben, mint már említettük, Komáromban is állított fióknyomdát.

Végre 1784-ben **Löwe Antal**, ulmi könyvkereskedő, felállítja a negyedik nyomdát, melyet 1790-ig bírt. Ekkor

Oderlitzky Antal vette meg ez üzletet, ki azonban már két év múlva ismét

Schauff János, pozsonyi rajztanárnak adja el. Ez utóbbi bírja aztán e nyomdát 1801-ig.

Mind a négy itt felemlített nyomda, vetélkedve egymással, hazai nyomdászatunk diszere vált s a XVIII. század kimenetelével elsőrangú nyomdászvárossá emelte Pozsonyt hazánkban.

Skolozsa.

Ezen határszéli városkában 1762 tájott állított nyomdát **Skarnitzl József Antal**, mely mai nap is családja birtokában van.

Utódja **Skarnitzl X. Ferencz** volt 1783-ban. A nyomda termékei ezen időben nagybárá tót nyelvűek.

Nagyszombat.

A XVIII. században az itteni akadémiai nyomda vezetői következők voltak:

Geich János Henrik, **Hörmann György** utóda, 1712-ig.

Roden György András, 1713—15-ig.

* **Ráth Mátyás**, evangélikus lelkész, nyelvész és egyházi író szül. Győrben 1749 április 13-án, † u. o. 1810. február 2-án. Szerkesztése mellett indult meg 1780. január 1-én a »Magyar Hirmondó«-vegyes tartalmú lap, hetenként kétszer (szerdán és szombaton) jelenve meg. A lap 1788. október 8-ig állott fenn. Bővebbet e lapról l. a »Typographiae 1880. évfolyamában.

Hörmann János András, 1717-ben.

Gall Frigyes, 1717-től 1731-ig.

Berger Lipót, 1739-ig.

Az ezután következő művezetők neveit nem bírtam kutatni. A jezsuita-rend feloszlása után Mária Terézia királynő átadta a nyomdát az egyetemnek, a melylyel együtt 1777-ben Budára került, s itten fokozatosan fejlesztve, fontos tényezője lön közművelődési haladásunknak.

Nagyszombat ezután egy ideig nem bírt nyomdával, míg nem 1789-ben **Jelinek Venczel** nyitott ismét üzletet, mely azonban többnyire csak tót nyelvű munkákat produkált.

Kassán

1705. április 1-én indította meg **Eszterházy Antal** gróf, Rákóczi egyik vitéz hadvezére, a legelső magyarhonai hírlapot »Mercurius Veridicus ex Hungaria« cím alatt. E lap május-juniusi számai Kassán jelentek meg, július végétől kezdve 1709. őszéig Lőcsén, az azutának 1710-ig Bártfán, s azontúl ismét Kassán nyomattak, 1711 tavaszáig, ekkor a lap megszűnt.

A jezsuiták kezeiben levő »akadémiai nyomda« vezetői gyanánt működtek:

Letawszki Ferencz, 1716-ig.

Hörmann János András, 1721 táján, ki azelőtt Nagyszombaton nyomdászkozott.

Frauenheim János Henrik, 1723-tól 1736-ig.

Märeklinger Károly, 1741 körül.

1773-ban a nyomda, mint már említve lön, a fiscus birtokába kerülvén; ettől 1775-ben **Landerer János Mihály** vette meg; ez utóbbiról aztán fiára szállott a birtokjog.

Ez viszont 1798-ban átadta a kassai nyomdát a könyvkereskedéssel együtt a család egyik tagjának, **Landerer Ferencznek**, ki azt 1822-ig bírta, mikor is az üzlet vétel utján a Werfer-család tulajdonába ment át.

1786 táján Kassa egy második, szintén tekintélyes nyomda-czeggel gyarapodik; ekkor állította fel ugyanis **Ellinger János József** nyomdáját, melynek sajtói alól később számos hazafias irányú munka lát napvilágot.

Lőcsén

Nemes **Podhoránszki Mihály** állított nyomdát 1776 körül és hosszú éveken át művelte a nyomdászatot, mint a letűnt Breuer-család méltó utóda. Többnyire magyar és latin munkái, csinosságuk által váltak ki.

Felső-Magyarország két más helyén, hol már a XVI. században nyomdászkozottak, szintén keletkeztek újra nyomóműhelyek. Így

Eperjesen

1775-ben állított nyomdát **Redlitz Ferdinánd János**; ennek halála után özvegye, **Redlitz Mária** bírta az üzletet néhány évig. Ezt követte 1780-ban

Pape Ágoston Henrik, kinek neve 1793-ig fordul elő eperjesi nyomtatványokon. Ezután a nyomda újra a Redlitz-család birtokába került.

Besztercebányán

Tummler János József alapított nyomda-üzletet 1784-ben, melyet 1795-ig folytatott.

Diószegen

Biharmegyében, 1788-ban **Medgyesi Pál** állit nyomdát, melyet halála után 1795-ig özvegye bír. Ez utóbbi nyomda-vezetője **Rábai István** volt.

Selmeczbányán

Sultzter Ferencz János honosította meg művészetünket 1789-ben.

Nagy-Károlyban

a Károlyi-nemzetség székhelyén, e nagytekintélyű főuri család egy, hazánk művelődése iránt rokonszenvvel visel-

tető tagja, **Károlyi Ferencz** gróf adott hajlékot Gutenberg művészetének 1754-ben, megvevén e czélra a löcsői volt Breuer-nyomdának egy részét. Halála után (1758. aug. 14.) fia, **Antal**, lett a nyomda tulajdonosa, ki atyja példáját követve, melegen karolta fel a nyomda ügyét. Ezen műhely első vezetője és bérője

Szatmárnémeti Pap István volt, ki nemcsak szakképzettsége által, hanem mint tudományos munkák írója is kiváló helyet foglalt el korabeli nyomdásztársai között, s haláláig (1775. augusztus 24.) buzgólkodott a nyomdászat emelése érdekében.

Biró Mihály, az előbbi társa volt a nagykárolyi üzletben 1754—57-ig.

Pap halála után a nyomda 1778-ig szünetelt; ekkor a Pestről származó

Eitzenberger Ferencz kezdte meg működését mint nyomda-vezető s folytatta 1782-ig.

Utódja **Kleemann József** volt, ki 1783-tól 1794-ig nyomdászkozott, ezen évben márczius 8-án meghalt.

Ezután **Gönyei (Gönyői Pócs) Gábor** nagykárolyi könyvkötő vette bérbe a nyomdát és betűkészletét nagyobb összeg befektetésével fölfrissítette. (L. bővebben Eble Gábor »Egy magyar nyomda a XVIII. században« című munkájában.)

Áttérve már most a magyar nyomdászat legernyedetlenebb ápolójára,

Debreczen

városára, meg kell vallanunk, hogy a technikai kiállítás ezen időben itt is hanyatlott, mint szerzeszt a XVIII. században nemcsak hazánkban, hanem Ausztriában is, a mi első sorban a censura nyomasztó hatásának tudható be.

Kassai Pál utódja, **Miskóczy Ferencz**, (1715—1722.), alig hozta valamikép rendbe a nyomdát, az azt 1704-ben ért szerencsétlenség következményeiből, midőn 1719-ben egy újabb súlyos csapás érte, ugyanis nyomdája ismét a tűz martalékává lön.

Utána **Viski Pál** a nyomda vezetője 1735-ig.

Ezután, **Margitai János** alatt, a debreczeni nyomda újra nagyobb tevékenységet fejtett ki és sajtói alól számos magyar és latin munka, valamint szláv nyelvű egyházi könyv került ki. Margitai János 1752-ig állott a nyomda élén.

Kállai Gergely 1756-tól 1759-ig nyomdászkozott, mint Margitai János utóda.

A nyomdát ezen időben átvett **Margitai István** ideje alatt (1759—1784) a város sok zaklatásnak volt kitéve nyomdája miatt, az osztrák kormány rendszabályozásai folytán.

Husztai Riskó Pál vezetése alatt 1790-ben ismét tűz-katasztrófa áldozata lett a nyomda, de a város csakhamar újra teljesen helyreállította.

Nemes **Szigeti Mihály** 1798-ban vette át a nyomda vezetését és 1804-ig állott élén.

Nagyváradon

1745 táján állított újra nyomdát **Csáky püspök**, mely »szemináriumi nyomda« címzet is viselt és némi nyomok után ítélve, szintén a Breuer-nyomda maradványaiból rendeztetett be.

Itt 1754-ig **Becskeréki Mihály** működött.

Wolff József 1762-ben.

Heller János Konrad Henrik 1769-ben.

Balent Ignác 1779-től 1786-ig.

Eitzenberger (Afczenberger) Ferencz, ki Nagy-Károlyban is nyomdászkozott, 1787-től 1797-ig.

Rábai István 1798-ban.

Gutmann János Pál 1799-től 1802-ig vezették a nyomdát.

Marmarosi Gottlieb Antal, ki Vácson is bírt nyomdával, bérője volt a nagyváradai »szemináriumi nyomda«-nak 1804-től 1806-ig.

A cs. és kir. katonai földrajzi intézet Bécsben.

Kezembem a »Grafikai Szemle« szerkesztőségének megbízó-levelével, felkerestem a fentnevezett intézet igazgatóját és azon kérelemmel fordultam hozzá, engedné meg, hogy az intézetet megtekinthessem és észleleteimet e lapban közölhessem. Az igazgató ur — katonai rangban vezérőrnagy — szívélyesen fogadott, azonban direct engedélyt nem adhatván, a közös hadügyministerium elnöki osztályához utasított, mint az erre kompetens hivatalhoz, de hogy könnyebben juthassak az engedélyhez, a szerkesztőségtől kapott sorokhoz hozzáfűzte, hogy az intézet részéről a látogatás semmiféle nehézségbe nem ütközik. Innét azonnal a mondott hivatalba mentem, hol a fennebbiek alapján az engedélyt mindjárt másnap megkaptam.

Az épület külseje már magában elárulja a katonait; egyszerű, a kaszárnyáktól csak annyiban különbözik, hogy bejárata felett csonka torony van órával, a torony tetején pedig aranyozott földgömb állványon. Az épület homlokzatán e felirat olvasható:

MDCCCXLI

K. u. K. MILITAER. GEOGR. INSTITUT.

Az épület belseje szintén egyszerű, csupán a lépcsőház csarnokának falai és oszlopai vannak az osztrák-magyar monarchia országainak czímereivel ékesítve.

Az igazgatósági irodából legelőbb is a topográfiai osztályba lettem vezetve, mely osztály főnöke szíves volt az intézet czéljáról bővebb magyarázatot adni. Az intézet czélja a katonaság számára pontos és megbízható térképek szállítása; elfogad azonban térképeket elkészítésre magánmegrendelőtől is, és miután mint az e szakmába vágó munkákkal: fényképezéssel és fénynyomással is foglalkozik, tehát ilyen megrendeléseket is elfogad, valamint kívánatra galvanoplasztikai lemezeket is szállít.

A topográfiai felvételeket a kiküldött műszaki tisztek 1—25.000 méretben a helyszínen eszközlik és az eredeti felvételekről fényképezési reprodukció útján készülnek az u. n. tábori speciál-kártyák.

Hosszas volna, ha az egész műtétet leírnám, melyen az intézetből kikerült, pedáns pontosságú térképek kelesztülmennek.

Az intézet kartográfiai osztályát eddig két nevezetesebb munka hagyta el; egyik az osztrák-magyar monarchia térképe, mely 1866-ban lön megkezdve és 1886-ban 1—75.000 méretben befejezve, tehát 22 évet vett igénybe. E közben azonban a monarchia hegyvidékeinek topográfiai viszonyai annyira megváltoztak, hogy az alpesi tartományok egy részének, valamint Erdély reambulációja vált szükségessé. E mű az okkupált tartományok térképével együtt 728 lapot tartalmaz.

A másik nagyszerű mű Közép-Európa térképe. Az osztrák-magyar monarchián kívül e térkép Német- és Oroszország nagy részét, az egész Svájcot, Olaszországot Rómáig és a Balkán félszigetet Görögország kivételével tartalmazza. Alapul a monarchia fenti térképe vétetett, 1—200.000 méretben, 1872-ben kezdetett meg és 1888-ban fejeztetett be.

A térképek részben fekete, részben színes nyomásban készülnek. A színes nyomásnál a következő elv uralkodik: a planimetria és a betűk fekete, a vizek kék, az erdők zöld és a terrain barna színben nyomatik.

A főépületben a műszaki osztályon kívül még a heliogravura és galvanoplasztika helyiségei vannak elhelyezve. A könyvmai gyors- és kézisajtók a Josefstädter-Strasse 33. száma alatt vannak. Ugyanítt van a könyvkötészet, a fényképezés, a foto-litografia.

Az intézet valódi műemkekkel készit heliogravurokban és azon van, hogy a grafikai művészetek eddig még nem tökéletes találmányait tökéletesítse s e czélra évek óta minden téren kielégítő sikerű kísérleteket tesz.

A fényképezésnél saját külön eljárása van, mely czélszerűbb és olcsóbb az eddig ismerteknél. A fényképezési műterem nem napfényvel, hanem erősfényű villanyos iv-lámpákkal van megvilágítva és ez által nemcsak az idő-

járás behatása alatt álló napvilágtól van a műterem függetlenné téve, hanem egyenletes világítása is van. Meglepetéssel látjuk, hogy a fényképezési készüléknek a sötét kamara (camera obscura) teljesen hiányzik, hanem e helyett egy elsőített szoba van, mely fallal van a megvilágított műteremtől elválasztva és e falba van beépítve a fényképezési object (lencse), e falrész azonban az épülettől izolálva van, elkerültetvén ez által a gép okozta rezgés.

E fényképezési műterem annyira czélszerűnek bizonyult, hogy számos külföldi nevezetes műterem és a bécsi államnyomda új műterme is ennek mintájára lön berendezve.

A fényképezés, kik élő személyek felvételével foglalkoznak, az újabb találmányú, gelatine-val bevont üveglemezt használják; a földrajzi intézet még mindig a kollodiummal átöntött üveglapot használja, melynél az exponálás (a felvételi tárgynak a fény behatása által az üveglapra való megerősítése) 12—14 percet vesz igénybe (amannál 3—4 másodperc, miért is az pillanatnyi felvételnek nevezetik), azonban ez által azt eredményezik, hogy a felvételek nemcsak pontosabbak, de a másolatok tisztábbak és élesebbek.

Volt alkalmam az ugyanezen épületben elhelyezett cs. és kir. tábori sajtót látni. Egyszerű tégelynyomógép ez, elhelyezve egy zárt, a betegszállító szekerekhez hasonló kocsin. E sajtóhoz tartozik egy szekrény antiqua és egy szekrény cyril betű.

Az intézet a Bécsen látogató idegenek részéről élénk érdeklődésnek örvend és nemcsak a művelt nyugot fia, hanem Khina hajfonatos tudósai is felkeresik.

Az intézetben körülbelül 400 személy van alkalmazva, kik közül csak 40 olyan, ki nem volt katonai, a többi mind a hadsereghez tartozik. Azonban a polgári alkalmazottak számára is kötelező az egyenruha. A személyzet a különböző ezredekbeli úgy van kiválogtatva, hogy a besorozott újonczok lajstromából az intézet igazgatósága kiválasztja az idevágó szakmabelieket és azok hat heti katonai kiképzés után ide beosztatnak.

Az intézet minden évben »*Mittheilungen*« czim alatt kiadja a készült munkák és egyéb belviszonyok statisztikai összeállítását, valamint a lefolyt évről az intézetre vonatkozó nevezetesebb eseményeit.

A földrajzi intézet kiadványainak *Lechner* bécsi udv. könyvtára a bizományosa. *Augenfeld* Miksa.

VEGYESEK.

Azon tisztelt előfizetőinket, a kik eddig nem újították meg előfizetéseiket, kérjük ez uton annak megújítására, hogy az expedició akadálytalanul történhessék a jövőben is. Hátralékos előfizetőinket is kérjük hátralékaiknak beküldésére. Előfizetési ár marad a régi: egész évre 2 frt, félévre 1 frt, a mely legczélszerűbben postautalványon küldendő be a kiadó-hivatalhoz V., hold-utca 7. szám alá.

Mellékleteink. Mai számunkhoz mellékelve adjuk mult évi folyamunk czímlapját, három színben (iris, szürke és fekete) nyomtatva. Második mellékletünk lithografiai mű, melynek egy rajza, mint kivetele figyelmet érdemel. Mindkettő a Pesti könyvnyomda-részvény-társaság sikerült sajtó-terméke.

Bekötési táblákra még igen kevés olvasónk jelentkezett, úgy hogy alig volna érdemes ilyeneket megrendelni; indítatva érezzük tehát magunkat a jelentkezési határidőt január 30-ig meghosszabbítani, kérvén olvasóinkat, hogy ebbel esetleges szükségletüket ezen dátumig okvetlenül jelentsék be; az eddigi jelentkezőket pedig szíves türelmemre kérjük; február 10-éig biztosan szétküldjük a táblákat.

Tanonczainknak szakmájuk terén való képzéséhez egy szerény eszközzel kívánunk hozzájárulni. 1891-iki évfolyamunkból ugyanis maradt néhány fölösleges példányunk különböző számokból, a melyeknek *mellékleteit* a szakmájuk

terén haladást tanúsító tanoncok között kívánjuk díjtalanul szétosztani. Kérjük tehát a nyomdák főnökeit, vezetőit ez uton, hozzák tudomásunkra levelező-lapon azon tanoncok neveit, a kik e mellékletekre igényt tarthatnak. Természetesen a vidékről jelentkezőknek meg kell téríteniök a portó-költséget is és így a hozzák intézendő levélhez kérlünk portóra két darab 5 kros bélyeget mellékelni. Főlélegesen talán megjegyeznünk, hogy az ajándékokat a jelentkezők sorrendjében és addig adjuk, míg a készlet tart.

»Magyar Nyomdászok Évkönyve.« Az 1893-ik évi nyolczadik évfolyam került ki immár a múlt hó közepe táján a sajtó alól. Sokkal közelebb állunk az Évkönyvhöz, semhogy a fölött kritikát adni a mi hivatásunk volna, mert tudvalevő, hogy lapunkat is, az Évkönyvet is egyazon kör: a Könyvnyomdászok Szakköre adja ki. Fel vagyunk tehát mentve a szokásos könyvbírálat alól, de azért egy-néhány megjegyzést általánosságban kell tennünk. A múlt évi folyamatot szerkesztő boldogult elnökünk örökébe szakirodalmunk egyik régi buggó művelője: Szabó Dezso lépett, a ki színtoly buzgalommal igyekezett az Évkönyvet tartalmassá tenni, mint elődje. Munkájában segédkeztek neki Ács Mihály, Láng József, Firtinger Károly, Löffler József, Gelberger Mihály, Elzmannsdorfer Győző, Augensfeld Miksa. Nagyreszt régen ismert nevek ezek, melyek elég garanciát nyújtanak az Évkönyv tartalmát illetőleg. Dicséret illeti a magyar szakirodalom e régi művelőit, hogy nem szünnék meg tollaikkal segítségére sietni minden évben az egyetlen magyar nyomdászati Évkönyvnek. Új névvel azonban alig találkozunk az Évkönyvben ez alkalommal is — és ez nagyon sajnós jelenség. Mintha nem bennünket tartanának a munkások eleink, mintha nem mi rólunk volna nyilvánvaló, hogy mi vagyunk a munkások között a tollforgatók. Pedig ez csak mondás, közönséges frázis. Nagyon szegények vagyunk biz' mi, tollforgatók dolgában *irodalmi kiskorúságban* leledzünk. Mert azok is, a kik hivatva lennének a magyar szakirodalom műveléséhez járulni (nem tudjuk: akarattal-e vagy akaratlanul), mélyen hallgatnak, a magyar szakirodalom nekik Hekuba. Hisz ott vannak a régi erők, majd munkálnak azok tovább! — így gondolkoznak. Hasonlóképen állunk a pártolás dolgában is. Tudjuk, hogy az egyetlen nyomdászati Évkönyvből Magyarország harmadfélezer nyomdása között alig kel el 800 darab. Ez is nagyon sajnós valóság. Pedig ugy tudjuk, hogy ez nem a kiadó Körön mulik, mert ez megtesz minden lehető arra, hogy az Évkönyv elterjedt legyen, ezerszámra küldi szét az előfizetési fölhívást az egész országba. És az eredmény? Az, hogy a kiadó Kör alig, hogy fedezni tudja a nyomtatási költségeket. Talán a mostani évfolyammal kivétel lesz, jobban kel az Évkönyv, mint más években, de még ez sem a megérdemelt pártolás. Pedig a könyv jó, csak a pártolás rossz! A könyv fölött főlélegesen kritikát mondanunk, de nagyon is kritika alá esnek azok, a kik az Évkönyv létezéséről tudomást sem vesznek. Ajánljuk az Évkönyvet a szaktársak figyelmébe!

Az idei disznaptárakról ismertetést jövő számunkban fogunk közölni. Kérjük az egyes nyomdavezetőségeket, kik disznaptáraikat szerkesztőségünknek még be nem küldötték, hogy e hó végeig sziveskedjenek az általuk készített disznaptárakat kezeinkhez juttatni.

Becher Frigyes és Társa cég alatt nem régiben egész új iparág honosított meg Budapesten, és pedig egy fényképkarton-gyár, mely eddig egész Magyarországon pártatlanul áll. A cég társak kitünő szakismerete, valamint az intézetnek a legkitünőbb gépekkel való felszerelése remélünk engedni, hogy a külföldi e nemű árúkat sikerülni fog rövid idő alatt kiszorítani. (Lásd hirdetési részünket.)

Budapesti Néplap cím alatt egy új politikai hetilap indult meg Bogdányi Mór szerkesztése mellett, melyről főleg két szempontból tartjuk érdemesnek megemlékezni. A lap, első oldalán színes nyomású illusztrációval jelenik meg, előállítva a *Kosmos* műintézet öt színt nyomó körforgó sajtóján, mely újítás a lapnak ephemer igényeikhez képest eléggé sikerültnek mondható. A másik megjegyzésünk az eddig megjelent illusztrációk tárgyára vonatkozik s itt meglepéssel konstatálhatjuk, hogy azok igen tapintatosan vannak megválogatva, kerülve az olyan idegrázó

és közvetve erkölcsrontóan is ható jelenetek ábrázolását, a minőket — elég sajnósan — képes napilapjaink egy-némelyikében napról-napra láthatunk.

A soproni Romwalter cég újévi kártyáját szerkesztőségünknek is megküldte, újabb bizonyosságot szolgáltatva általa, hogy a nyomda a vidéki nyomdák között elsőrangú helyen áll; mert olyan tiszta, sőt részben művészi munkákat termel, melyekkel bármely fővárosi nyomda se vallana szégyent. A tárgyalt kártyának szedésében találunk ugyan kritizálni valót, a minő például az ajánlási czimkének kissé alant történt elhelyezése; a quadrulirozott márványlapokon aranyszínben elhelyezett dísz-darabkák fölöslegessége, pláne a jobb alsó sarokban, a hol a csinos vignetta hatását részben lerontják; minthogy azonban az egész munka ügyes tervező és kivívó kézre vall, a nyomás pedig kifogástalan, eszünkbe sem jut e szigorúbb kritika és csak elismerésünket fejezhetjük ki a derék cégnek és munkásainak, hogy szakmánk emelésén ily szép sikerrel munkálkodnak. Reméljük, és pedig az eddigiek után teljes joggal, hogy e nyomdából sok szép munkában lesz alkalmunk ösztintén gyönyörködhetni.

Beküldetett az *Annuaire de l'Imprimerie*, francia nyomdászati évkönyv III. évfolyama, melyet tudvalevőleg a Párisban élő Müller Arnold szaktársunk ad ki. Tartalma válogatott és praktikus szakkbéli jegyzékeken kívül számos szakcikkből áll; az előjegyzési naptárt iris-nyomású szegély díszíti. — Egy külön fejezet megismertet bennünket Páris nyomdászati szakiskoláival; ilyen hat van. A legtekintélyesebb az École Estienne (Fraissinet igazgatósága alatt, rue Vanquelin, 14); tanköre kiterjed valamennyi nyomdászati ágra, a betűöntéstől kezdve a nyomásig; tanítatik továbbá az intézetben könyvnyomdászat, fametszés, könyvkötés és fényképészet. Az École Gutenberg Desormes igazgatása alatt áll és szintén nyilvános jellegű tanintézet. A Chaix-nyomda szakiskolája 30 hallgató számára van berendezve; a Lahure-nyomda iskolájában nők, illetve kényok is nyernek kiképzetetést a szedésben Chapotas kisasszony vezérlete mellett; végül létezik még az École Quantin és az École d'Alembert, az előbbi 30, utóbbi 40 tanítvánnyal. Az évkönyvhöz három fototípa is van csatolva, melyek közül az egyik az Estienne-iskolát ábrázolja, egy kívülről is nagyszabású épületet. Megrendelhető a könyv Párisban, rue des Beaux-Arts 9, a szerkesztő-kiadónál, ára 175 frank.

Gawlitza J. előnyösen ismert bécsi betűöntődjéje egy legújabb kibocsátott czégekártyáját küldte be hozzánk, melynek eredeti nagyságú, galvanoplasztika utján előállított s egy színben nyomott vázlatát lapunk 3-ik oldalán találja az olvasó. — Mindig örvendetes jelenségül szolgál szakmánk terén, ha öntődéink közül egyik vagy másik az idők folyamával állhatatosan küzdve, a legújabb meglepetésekben igyekszik bennünket részesíteni. Ily öntődék közé sorolhatjuk első sorban a fent nevezett céget is, mely rövid főállása óta szépen halad a korrall és a legfokozottabb igényeket is képes kielégíteni. — Az öt színben nyomott üzleti kártya, — mely Kalhanek Nándor szaktársunk eredeti compositiója s egy félig nyitott legyezőt ábrázol, — hatásos, modern accidenziát tár szemünk elé; s bár a színek élénkebb megválasztása egy kissé több figyelmet érdemelt volna, mindamellett egy izléses, egészet képező czégekjegyet van alkalmunk abban szemlélni, melynek összeállítására nem kis fáradságot okozott szedőjének, míg tervét érvényre bírta emelni. A szedést bírálgatni és ajánlására valamit felhozni teljességgel fölöslegesnek tartjuk, mivel szedőjének jó hírneve általában el lévén ismerve, az minden dicséreten, minden ajánlásan felül áll. A finom izléssel és csinnal kiállított nyomtatvány Cilliben készült Hribar Dragotin nyomdájában s ugy szedőjének, mint a Gawlitza J.-féle betűöntődjé jó hírnevének emeléséhez nagyon hozzájárul és azt hisszük, hogy az szaktársaink tetszésével is találkozni fog.

Színes nyomás fémlemezekeken. »Procédé métallochrome« név alatt külföldön új színes nyomású eljárás gyakoroltatik, melynek előállítását mikéntje a következő: A színes nyomással ellátandó fémlemez rendkívül finom szemcsésű homokkal érdesít fuvatik, mi által a lemez bársonyszerű fölületet nyer. Miután ezen lemez többnemű, alkalikus

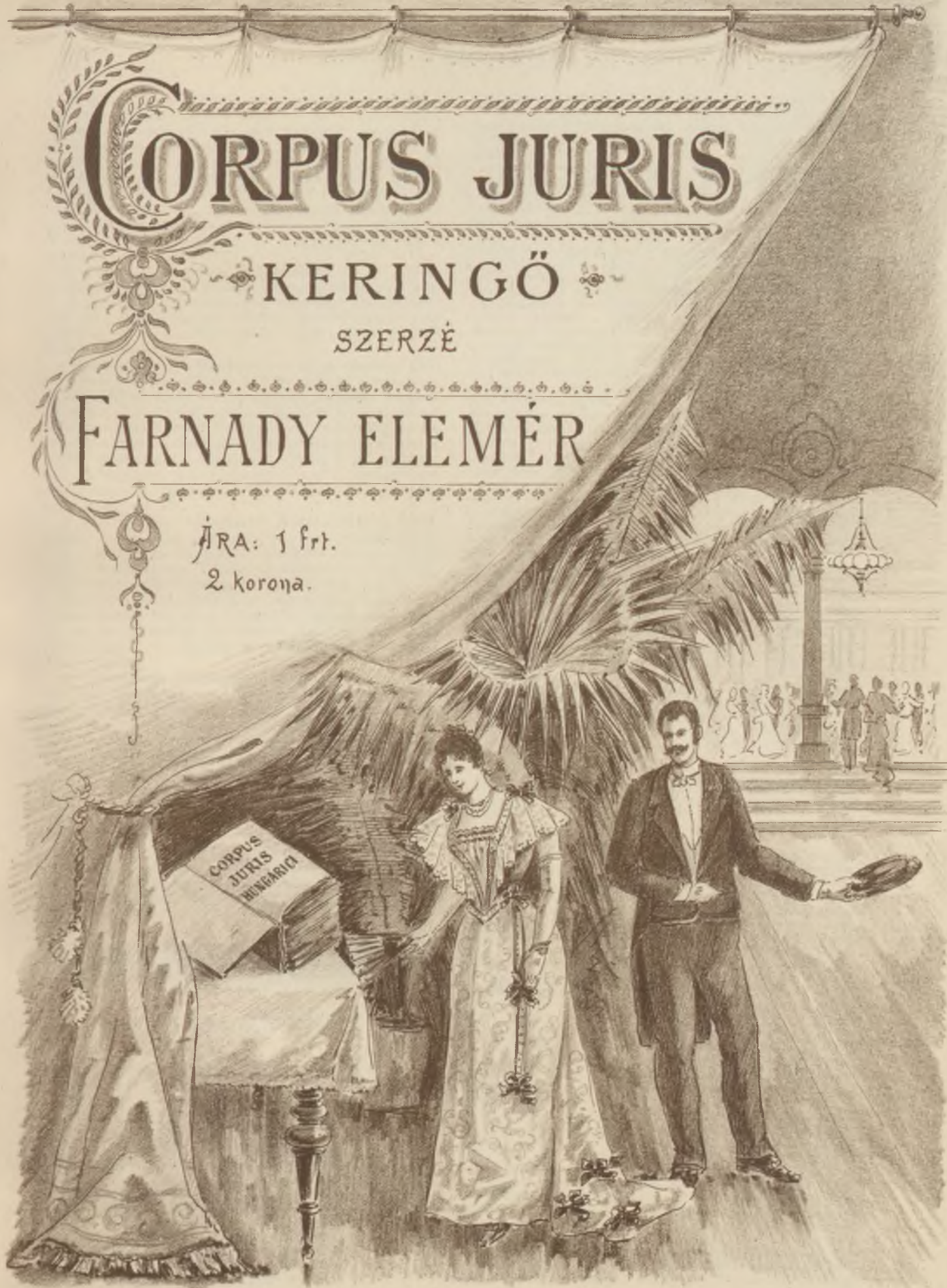
CORPUS JURIS

KERINGŐ

SZERZÉ

FARNADY ELEMÉR

ÁRA: 1 frt.
2 korona.

BUDAPESTEN:
DEUTSCH ZSIGMOND ÉS TÁRSA
Bécsi-utca 2.

A kiadók sajátja minden országra nézve.
Az összes átiratok föntartásával.
PESTI KÖNYNYOMDA-RÉSZÉNY-TÁRSASÁG
KIADÁSA

Budapest, Hold-utca 7.

BÉCSBEN:
OTTO MAASS
Mariahilferstrasse 91.

oldatban való áztatás által gondos tisztuláson ment végig, az, mint akármely papiros vagy szövet, a könyvnyomtatási eljárásra alkalmas. Nyomás után a fémlap egy e célra készült száritó kamrában 50° C. hőmérsékleten tétetik ki, mi által elérjük azt, hogy a festék a szemcsés fölület minden legparányibb részét hiány nélkül beföldi. Ilyképen a litografiai lenyomat ugyaszólván magába a lemezbe beleolvad és a fémnek különböző hőmérsékletek behatása alatt történő szétterjedése vagy összehúzódása alkalmával sem szenved változtatást az ily módon előállított színes nyomás.

A „Wiener Illustrirtes Extrablatt”-ot az osztrák Länderbank egy újonnan alakult részvénytársaságnak adta el. A még főtartott 8000 darab részvényt 100 fronkint (116 frt) a bécsi »Mercur» váltóház-részvénytársaság vette kezelésbe. Az új részvénytársaság forgalmi tőkéje 1 millió 200.000 forint.

»Systematische Farbentechre» a címe annak a szak-könyvnek, melyet a Förster és Borries czég Zwickauban, Szászországban ad ki. A mű szerzője Hoffmann Hermann gépmester, a ki a kiadó czég nyomdájában van alkalmazva. Százhusz oldalra terjedő szöveg, nagy oktáv alakban, körülbelül negyven gazdag színnyomatú táblával, a leggondosabb kiállításban és nyomással képezik a mű tartalmát. Ugy főnökeinknek, mint gépmestereinknek és nyomóinknak a legmelegebben ajánljuk a munka megszerzését, melynek ára 2 márka 60 pf.

A szocialisták terjedéséről Németországban felvilágosítást ad az alábbi statisztika: A német birodalom területén — szocialista irányúval — nem kevesebb mint 72 politikai, 2 humorisztikus, 1 képes és 55 szaklap jelenik meg. Ezek összes előfizetőinek száma 450—500 ezerre rúg.

Amerikai soknyelvűség. A november hónapban lefolyt elnökválasztási mozgalom alkalmával egy chicagói német lap *negyven* különböző nyelvben és tájnyelvben — többek közt *magyarul* is — korteskedett hasábjain Cleveland elnök-jelölt érdekében.

Az Athenaeum Kézi Lexikonából megjelent a 31. és 32. füzet, melyek már az S betűbe nyulnak s így újabb kezességet szolgáltatnak arra nézve, hogy 40 füzetel ezen jeles vállalat befejezést nyer, még pedig a kiszabott időre, mely f. é. április havára lett kitűzve. E két füzet mellékletei is különös említést érdemelnek. A 31. füzetben négy történelmi térképet és négy fekete táblát a világ legnevezetesebb szobrászati műveinek képeit látjuk. A 32. füzethez Magyarország hegy- és vízrajzi térképe feltűnően szép világos nyomásban, továbbá a szobanövények két fekete képtáblája van mellékelve. — Hazaflas kötelességet teljesítünk, midőn e kitűnő vállalatot összes olvasóink figyelmébe melegen ajánljuk. A Kézi Lexikon kapható minden könyvkereskedésben s a kiadónál (Athenaeum könyvkiadó-hivatala, Budapest, Ferenczy-tere 3. sz.). Minden füzet ára 30 kr.

HIVATALOS RÉSZ.

Második havi ülés 1892. november 7-én.

Tanay József elnök örömmel üdvözlé a szép számban megjelent tagokat, a havi ülést megnyitottnak jelenti ki, kérve egyúttal a napirenden levő tárgyak szíves meghallgatását.

1. Következett Feldmann Mórnak a »Bélyegtvény és a nyomdai ipar» című dolgozata; felolvasta Gelberger Mihály. — Utánna Löffler Józsefnek »A hideg és a meleg tömörítésről» című szakdolgozata olvastatott fel Gyöngyösi Sándor által. Mindkét figyelemmel készített dolgozatot szerzőnek, valamint a felolvasóknak elnök indítványára a havi ülés jegyzőkönyvi köszönetet szavaz; egyúttal határozza, hogy a dolgozatok a »Grafikai Szemle»-ben jelenjenek meg.

2. Elnök felhívja a számvizsgáló bizottságot a múlt évi mérlegét megvizsgálásáról jelentést tenni. Neufeld Mór jelenti, hogy a számadásokat megvizsgálták és rendben találták. A havi ülés felkéretük a felmentvényt megadni. Megadták.

3. Tűtör az utolsó havi ülés óta történetéről a következő jelentést teszi: A Kör tízeves történetét tárgyzó Emlékkönyvet Lang József tiszteletű főtitkár tagársunk nemcsak hogy fáradságot nem ismerő buzgalommal szerkesztette, de azt 400 példányban teljesen díjmentesen nyomatta ki a Kör részére; s nagylelkű adományért, a mely a Kör pénztárát egy nagyobb kiadásról kímélte meg, a választmány határozataképp jegyzőkönyvi köszönet szavaztatott és ez levélben is tudtára adatott a tagársunknak. — Az október hónap rendezni szándékolta, de akkor a kolera-járvány miatt nem engedélyezett jubilearis táncszünet november hó 30-án tartatott meg a legjobb sikerrel. — A Kézikönyv ügyében a szak- és irodalmi bizottság a végleges program megállapításán most dolgozik. — Vidéki tagok szerzése végett a választmány taggyűjtő-íveket küld szét az országba december hó folyamán és reméli a lépésének jó eredményét. — A farsangon mulatság tartása határozatott el. — A Baross-szobor bizottságtól fölívás érkezett a szoborra való adakozás czéljából, a választmány e célra alap hiányában nem szavaztatott meg semmit, de a ki a szoborra mégis adakozni óhajt, adományát juttassa a házépítési utján a december havi üléstől a pénztárhoz. — Hill József tagársunk egy Fasel munkáit tartalmazó füzetet ajándékozott körünknek, a melytől köszönetet érdemel; beérkeztek a kolozsvári Mityás-szobor bizottság által közrehozott füzet, a melyben Körünk 5 frnyi adományra nyugtázva van, továbbá a temesvári kerület önképző-osztályának köszönete a díjmentesen küldött öt évfolyam Évkönyvéért. — A Szakkör, midőn a szükség követelte, csinos levélpapirosokat készített, a melyet a tagjaink mint a »Grafikai Szemle» mellékletét kapták meg, s a melyt Kulbe Károly szaktársunk rajza szerint a Hornyánszky-nyomda készített. — Pénztárnok jelentése október hóról a következő: Bevétel: Áthozat múlt hóról 742 frt 03 kr., 10 darab hitel-szövetkezeti részvény á 5 frt = 50 frt, 2 darab Gutenberg-nyomda részvény á 25 frt = 50 frt. Tagsági járulékokban befolyt összesen 84 frt 10 kr. Szakköradalmi alap: Készpénz a hó végén 802 frt 01 kr., szinköri utalványok elárúításából 12 frt 42 kr., függő követelés 109 frt 00 kr. Főösszeg 1550 frt 76 kr. — Kiadás: Nyomatvány-számla 2 frt 50 kr., jubileumi kedélyes estély 9 frt 80 kr., vegyes kiadás, posta stb. 1 frt 32 kr. Készpénz a hó végén 812 frt 81 kr., 10 darab hitelszöv. részvény 50 frt, 2 darab Gutenberg-részvény 50 frt. Szakköradalmi alap: Készpénz 513 frt 03 kr., függő követelés 109 frt 00 kr. Főösszeg 1550 frt 76 kr. — A Körbe belépetek: Spitzer Lajos (Toldy), Hahn Albert (Czettel és Deutsch), Grósz József (Magyar nyomda), Augenföld Miksa (Posner), Betzky Antal, Sárossy Károly, Vass Károly (Rózsa K. és neje), Austerweil Sándor, Sonnenfeld Ignác. — Meghalt: Karner Ferenc (Részvény-nyomda). — A titkári jelentés tudomással vételet.

4. Elnök kérdést intéz, van-e valakinek szakkérdése, kerit egyúttal szíveskedjenek azt benyújtani. Nem jelentkezett senki sem. A választmány fog gondoskodni a jövő havi ülésre szakkérdésről tartandó fölolvásásról.

A pénztárosi jelentésben fölűntetett Szakköri utalványok bevétele a szakköradalmi alap pénzéhez esatoltatták. Ugyanezen pénztár gyarapítására a választmány által a havi összebevételekből ajánlott 10 százelek átadása elfogadtatott.

A farsangi mulatságra nézve felhatalmazás adatik abban az értelemben, mint eddig volt.

Löffler tagtárs ajánlja, hogy a Szakkör részére alkalmas helyiség keressessék. Mivel a választmány is már több ízben foglalkozott ez ügygyel, mint legutóbb határozta, bevárja, míg az anyagegytel házat — a mi tervbe van véve — fölépítik; addig e kérdés függőben hagyatik. — Ugyancsak Löffler tagtárs egy Gutenberg-emléket óhajt felállítani Budapest egy alkalmas helyen; adakozások révén véli teljesedésbe menni a dolgot; többek hozzá-szólása után határozatott, hogy a választmány foglalkozzék e kérdéssel és a legközelebbi havi ülésen legyen róla jelentés.

Egyéb tárgy nem lévén, elnök a jövőre is kéri az ily szép számban való megjelenést és az ülést berekeszté.

Szűllősy Károly másodtitkár.

III. havi ülés 1893. január 8-án.

Acz Mikály t. elnök üdvözlé a megjelenteket és jelenti, hogy Tanay József elnök s Feldmann Mór alelnök elfoglaltságuk miatt nem jelenhettek meg, miért is neki jutott a szerencse a havi ülésen elnökölni. Az ülést megajítja és kéri a megjelentek szíves figyelmét a napirend letárgyalásánál.

1. Elnök felkéri Lubik Zoltán felolvasásának megtartására. »A nyomdászat Gutenberg előtte című dolgozat mindvégig leköltötte a szaktársak figyelmét. — Elnök köszönetet mond felolvasónak s kéri, hogy dolgozatát közlés végett engedje át. — Ezután elnök felkéri Veszery Lajos tagtársat dolgozatának felolvasására. »A pályatvesztett nyomdászok» című humoros felolvasást a szaktársak mindvégig élvezettel hallgatták. — Elnök köszönetet mond felolvasónak a kellemesen szórakoztató felolvasásért. Egyúttal elnök buzdító szavakat intéz felolvasókhöz, hogy a jövőben is találkozhassunk velük a fölolvásó asztalnál.

2. Titkár az utolsó havi ülés óta történetéről a következő jelentést teszi: A Gutenberg-szobor ügye a múlt választmányi üléskor oly megoldást nyert, hogy a választmány 50 frttal megveti alapját,

mely összeg azután a takarékpénztárban külön fog a Kör által kezelteni; a választmány ez értelemben tesz indítványt a havi ülésekre; a további gyűjtés a Kör által esetleg rendezendő mulatságok jövedelméből eszélhető. — Már a múlt üléskor terve veti taggyűjtő ívek kibocsátása december hóra határozatot; tekintettel azonban a jelenleg uralkodó zavarra, mely a kerületi betegpénztárak életbelépése miatt keletkezett, a kibocsátás, a múlt választmányi ülés határozata értelmében, alkalmasabb időre halasztott. — A farsangi mulatság megtartása január 22-ére határozott, még pedig minden program mellőzésével, tisztán csak táncmulatság tartatik 50 kros belépti díj mellett. — Az országos iparegyesület múlt évi december hó 18-án tartott féléves ünnepére meghívta Körünket is. Körünk képviselőivel elnök, alelnök és 1. tükár bízott meg. — A gépmeszterek és nyomók köre tíz éves főnállás alkalmából rendezett karácsonyi ünnepélyre meghívót és belépti jegyet küldött Körünknek. — A választmány egy ízben hozott határozata, hogy csak azok kapják az »Évkönyv«-et, a kik a november havi tagsági díjra befizették, a múlt választmányi ülésen szóba jött e határozat szigorúsága; oly határozat hozott, hogy a hálz pénzárosok ne a legszorosabb értelemben vegyék a határozatot; a kik különben eddig rendes fizetők voltak s van kilátás rá, hogy hátralékaikat legközelebb fizetni fogják, megkaphatják az »Évkönyv«-t. — A Körbe beléptek: Mittelszky József (Hornvánszky), Csery István (Toldy), Haas Manó (Részvény), Szabados Emil, Stefani József, Waculik Károly, Stern Adolf (Pallas), Vancsora István (Légrády), Fisch Ferencz, Preisich Jakab, Németh Márton (Franklin), Grün Ignác (Markovits), Hüge János (Rigler), Bleischitz (Rudnyánszky). — Kiléptek: Israel Jakab (Hungária), Schiller J., Platschek J., Schnitzler Gy. (Légrády). — Töröltették hátralék miatt: Gemdes József, Pringyes Ferencz (Részvény), Guttman Alfréd, Eller Márk (Magyar nyomda).

3. Pénztáros jelentése november hóról a következő:

BEVÉTEL.		Pénztári kimutatás 1892. évi november haváról.		KIADÁS.	
Átbezart múlt hóról		812.81		Jubileumi mulatság költsége	
10 db. hitelszövetkezeti részjegy, á 5.—		50.—		96.80	
2 db. Gutenbergy-részvény, á 25.—		50.—		Nyomatvány-számla	
Tagsági járulékokban befolyt		62.—		10.50	
Tíz százalék szakirodalmi alapra		6.20		Postadíj, küldőncz, tükár számlája stb.	
Jubileumi mulatság bevétele		6.50		2.74	
Szakirodalmi alap:				110.13	
Készpénz a hó végén		515.03		Készpénz a hó végén	
10 százalék a főpénztár havi bevételéből		6.20		10 hitelszövetkezeti részjegy á 5.—	
Régi évkönyvekért		1.50		2 Gutenberg-részvény á 25.—	
Függő követelés		100.60		50.—	
Összesen		1607.44		50.—	
				Szakirodalmi alap:	
				Készpénz	
				322.73	
				Függő követelés	
				100.00	
				Összesen	
				1007.44	

Szabó Dezső s. k.,
ellenőr.

Rencsisovszky Ferencz s. k.,
pénztáros.

A tükári és pénztári jelentés tudomásul vétetett.

4. A választmány indítványa a Gutenberg-szoborra 50 frtnak megszavazása iránt, egyhangúlag elfogadták. Az összeg mint a szobor alapja takarékpénztárba tétetik s külön kezelitik.

5. Elnök kérdi, hogy van-e valakinek benyújtandó szakkérdése; nem jelentkezővén senki, a választmány fog gondoskodni a jövő havi ülésig felolvasásról.

6. A német indítványoknál Róth Lipót tagtárs néhány megjegyzést tesz Lubik felolvasására; a felolvasó beleegyezésével a felszólalás jegyzet alakjában fog a dolgozathoz hozzáférhető. — Klein József indítványozza, hogy az »Évkönyv« adassék azoknak is, a kik augusztus után léptek be a Körbe; Rencsisovszky pénztáros felvilágosítása után a havi ülés nem fogadja el az indítványt és a múlt havi ülés határozatát tartja fenn.

Egyéb tárgy nem lévén, elnök a szép számban való megjelenés fölött örömeinek ad kifejezést és az ülést bezárja.

Szállóssy Károly, II. tükár.

December hóban a tagsági illetékeket a következő üzletek küldték be: Államnyomda 3.60, Athenaeum 12.90, Brózsza 1.20, Buschmann 1.60, Czettel és Deutsch 2.40, Egyetemi nyomda —.60, Fischer és Mika —.60, Franklin 5.10, Hungária 3.60, Hornvánszky 3.—, Légrády 5.70, Markovics és Garal 1.60, Neumayer 2.90, Orsz. Ért. 2.40, Pallas 8.20, Pressburg 1.20, Rózsa K. és neje 6.10, Részvény 15.—, Rudnyánszky 3.60, Schlesinger és Kleinberger —.30, Toldy 1.20, Várnai —.90. — Egyes tagoktól befolyt: Poldini E. —.60, Kokály I. 1.20, Feldmann Mór 3.—, Kohn Lajos —.30.

Az 1848/49-iki ereklye-muzeumba, mely újév óta új helyiségben van, — a Károly-körút és dohány-utca sarkán, (Huszár-ház) körünk tagjai részére még kaphatók 15 kros kedvezményes árú belépő-jegyek Rencsisovszky Ferencz szakköri pénztárosnál a részvény-nyomdában (V. ker., hold-utca 7.)

Műcsarnok-jegyek a képzőművészeti társulat képképzésére 22 kr-ért kaphatók Ács Mihály (Franklin), Bauer Károly (Athenaeum), Steiner Adolf (anyaegylet), Klein Adolf (Légrády) uraknál és Rencsisovszky Ferencz szakköri pénztárosnál (részvénynyomda).

A t. házipénztáros urakat tisztelettel kérjük, hogy a tagsági illetékeket pontosan szedjék be és szállítsák be minden hó 10—12-ig az üzletben alkalmazott összes szakköri tagok névjegyzéké kíséretében Rencsisovszky Ferencz pénztároshoz (részvénynyomda), mert az a tag, ki két hónappal hátralékban van, nem kap Grafikai Szemlét.

Értesítés. Divald K. és fiaik cég (hatvani-utca 1.) és Kurzweil Frigyes fényképész (Dorottya-utca 11. szám) Körünk tagjainak és családtagjainak fényképek készítésénél az alább feltüntetett rendes árszabályukból 33%-nyi engedményt adnak, mit azzal hoznak tudomásra, hogy e kedvezmény igénybevételénél mindenkor a tagsági jegy mutatandó fel igazolásul. — A rendes árszabály a kö-

vetkező: 12 db. Mignon-kép 3 frt, 6 db. 2 frt (csakis felnőtteknek); 12 db. visít-kép 7 frt, 6 db. 4 frt, 3 db. 2 frt 50 kr.; 12 db. kabinet-kép 14 frt, 6 db. 9 frt, 3 db. 6 frt; 12 db. Makart-kép 20 frt, 6 db. 12 frt, 3 db. 9 frt; 12 db. boudoir-kép 25 frt, 6 db. 14 frt, 3 db. 10 frt.

A lap szétküldését illető reklamációk Gelléri Mihály urhoz, mint a lap adminisztrátorához (Pesti részvénynyomda, Hold-utca 7) intézendők.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:	HIRDETÉSEK ÁRA:
egész évre 2 frt = 4 korona,	egész oldal 12 frt = 24 kor.,
félévre 1 frt = 2 korona.	féloldal 7 frt = 14 korona,
Egyes szám ára 20 kr. =	negyed oldal 4 frt = 8 kor.,
40 fillér.	nyolczad oldal 2 frt 50 kr.
Az egyes számok nyomdánkénál	= 5 korona.
elárúsításával a fővárosban	Tizenkétszeri közlésnél 30, hat-
Kern J. colporteur van megbízva.	szeri közlésnél 18% engedtetik.

A lap papírosza Dávid K. és Fiaitól. — Szövegírás az Első Magyar Betűöntő-Értéktársaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felügyelő szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.

NYOMDA-ELADÁS. Egy legújabb szerkezetű, gépekkel és finom metszésű, új divatú betűkkel felszerelt könyvnyomda, községi nyomtatvány-raktárral együtt, családi körülmények miatt *igen jutányosan eladó* (ára volt 6000 frt) készpénzfizetés mellett *3500 frtért*. Konkurrenczia nincs. Bővebbet a kiadóhivatal.

Sterrotypes Galvan. Amstalt
Schriftgiesserei
 Messinglinien - Fabrik
Julius Klinkhardt
 Fette Universal
 LEIPZIG
 WIEN
 INSERAT - EINFASSUNGEN
 Stumpffine
 Linien - Ornamente **NEUHEITEN**
 Accidens -
 Zierart
 Mittel - Durchwungen
 - Neue -
 Montag - Erzeugnisse
 Carl Proba.

ELSŐ MAGYAR FÉNYKÉPKARTON-
 GYÁR

BECHER FRIGYES
 ÉS TÁRSA

BUDAPEST,
 VI., Csengery-utca
 55. SZ.

TELEFON 1308.

Küldjék a t. könyv- és könyvnyomda-tulajdonos uraknak saját gyártmányaikát, u. m.:

természetes és glacé-hartonpapir
ívekben, minden nagyságban és minőségben. — Továbbá műszakilag végzett cím-, látogató- s eljegyzési kártyákat 115. 115.

Különlegesség:
fénykép-karton tökéletes kiállításban és minden nagyságban.

Minták és árjegyzékek kívánatra bérmentes küldetnek.

Géplevelboríték

Lévjegy-

Karton

Gyászlapok

Legjobb és legkitünőbb
 minőségű **Papirárúk**

Kapható	GESCHÜTZT.	Kapható
minden	Myrtle	minden
papírherez-	Mark	papírherez-
kedésben.	DEPOSÉ.	kedésben.

Gyári főraktár Magyarország részére:

Goldzieher Géza
 Budapest

V. kerület, Arany János-utca 20. szám alatt.

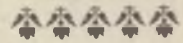

Karl Krause
Leipzig.

Főképviselet
Ausztria-Magyar-
ország részére:

PAUL BECKERT
WIEN
IV., Starhemberg-
gasse 24.

Betüöntöde, galvanoplasztikai

és
Mechanikai műintézet.

LUDWIG & MAYER

Majna m. Frankfurtban.

Különlegességek:

IROTT, KÖRLEVEÉL

és
MEDIÆVAL-BETÜK

Mintalapok és árjegyzékek külföldnek.

TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

Betüöntöde

és

Galvanoplasztikai
műintézet.

Weisert

STUTTGART **Otto**

Ajánlja

RHENANIA-BETÜIT.

Sanssouei-körzeteit

és

Hirlap-cursiv betüit.

BÉPVÁROSOK

JEANRENAUD

BÉCS & COMP.

X. Himbingerstr. 47.

Papírvágó Gépek,

Simitó Sajtók * Könyvkötő-Sajtók * Simitó Hengerművek

LYUKASZTÓ- (PERFORIROZÓ-) GÉPEK.

Papírlemez- és Carton-Ollók,

ARANYOZÓ-GÉPEK,

Könyvgerinczsajtoló - Gépek

stb. stb.

Budapesti képviselők:

MÜLLER TESTVÉREK

V. ker., Nagykorona-utca 3.

LEVÉL-, RAJZ-, IRÓ-,
 NYOMDA-, SZINES BORITÉK-
 és
 LEMEZ-PAPIROK.

Dávid Károly és Fia
 BUDAPEST
 Papirgyári Raktára.

Mintákkal szolgátunk.

BETÜÖNTÖDE ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

FISCHER és MIKA

Nagy választékot tart a legkülönfelebb czélszerű és divatos

**KÖNYV-
 ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.**

Kivállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

...
 BUDAPEST, KIRÁLY-UTCA 83.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZKETT

Telefon 270. *Telefon 270.*

**Első Magyar Könyv- és Nyomdai
 Festék-Gyár**

Kurzweil János és Társa

V., HOLD-UTCA 23. BUDAPEST V., HOLD-UTCA 23.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,
 kenezék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZÍTÉSE.
 »Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

KÜLÖNLEGESÉG

FESTÉKEK AZ ÖSSZES GRAFIKAI IPARÁGAK RÉSZÉRE

BERGER & WIRTH
és
FREY & SENING

EGYESÜLT FESTÉKGYÁRAI

LIPCSÉBEN

FIÓKOK:
BERLIN. LONDON. NEW-YORK. MOSZKVA.

VIKTÓRIA ÉS BIANKA
HENGERTANYAG.

Raktár és képviselet:
Polacsek J.-nél Bécs, IV., Belvederegasse 3.

1887-1892. évfolyam.

Legalkalmasabb és leg-
hasznavehetőbb
ajándék tanon-
czoknak

A
hat év-
folyam ára
együttesen meg-
rendelve 2 frt 40 kr.,
egyenként 50 kr. + + + + +

Magyar Nyomdászok Évkönyve

Megrendelhető a Gr. Sz. kiadó-
hivatalánál Budapest, Hold-u. 7.

BÖLE JÓZSEF
NYOMDAI ASZTALOS
BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyom-
dászoknak szedőszekrények** és egyéb
berendezések elkészítésére.

Hasábhajók czinóbél (faoldalkerettel) raktáron van-
nak és kívánatra azonnal szállíthatnak.

*Nyomdai szekrény- és állvány-felvitásokat is
vidéki megrendelőiket postaián raktáról.*

RÉZLÉNYA-GYÁR.

H. BERTHOLD
BERLIN
SW. BELLE-ALLIANCE-STRASSE 88.

NYOMDABERENDEZÉSI ESZKÖZÖK.

Füzlékek és árjegyzékekkel ingyen és bérmentve küld

* PONTOS KIVITEL ÉS JUTÁNYOS ÁRAK. *

KÄKHOFF-PHOTOGRAPH KUNST-ANSTALT
Engerer & Söschel
Herrengasse 33,
WIEN.

CZIRKOTYP
FOTOTYP
AUTOTYP
CHROMOTYP

Az Intézet ajánlja magát illusztrációk előállítására:
**chemigráfia, fototipia, chromotipia, fototito-
gráfia és autotipia** útján. — Autográfiák rajzkellékek,
szabadalmazott szemesés és tónuspapírok, kréták
és tussok gyára. — Dombordásra szolgáló valódi beiga
horgany, 60:60 cm. nagyságú lemezekben 5 frt 50 kr-ért,
tetszés szerinti kisebb méretekben 1000 □-cm-terenkint 2 frt.
Munkáinkhoz a rajz és az ábranyomat mikéntjére vonat-
kozó technikai útbalgzatásokat mellékelünk.

WEINWURM ANTAL

fényképész,
első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.

Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű ducztot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolithographia útján a legújanszóbban s pontosan sokszorosíthatóknak.

*Külön bren-
desze házon
kívül fény-
képfelvétele.*

Rust J. H. és Társa
BKTÜÖNTÖDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniai és vignetták.
Méréselt árak. * Többszörösen kifizetve. * Szolid kivitel.

Buch- und Steindruck-Farben-Fabrik

D W U S T E

PRAGESTÄDTEN, BAUEN

RAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I., KOLOWRATRING 9. sz.

Könyvnyomda-festék.		Máslófestékek		Színes festék.		Selyemzöld, süvegben,	
100 ko	1 kilo	1 kilo	1 kilo	1 kilo	1 kilo	1 kilo	1 kilo
frt kr	frt kr	frt kr	frt kr	frt kr	frt kr	frt kr	frt kr
a) Gyorsrajzoknak.							
CIH Hirlapfesték	82	lila, kék, fekete	6	Kő- és könyvnyomdák.		4 árnyalat	3
CI	60	vörös	8	Kármínlak 1	48	Selyemzöld, poralakban,	2
CI	68			» 2	36	4 árnyalat	12
BHI Könyvfesték	76	Könyvnyomda-festék.		» 3	24	» valódi olivzöld	6
BII	84	Kézi- és gyorsrajzoknak.		Geraniumlak 0	24	Ultramarinkék 1 süv.-ben	6
BI Accidensfesték	90	Gravirfesték II.	150	» 1	20	» 2 »	4
AIII Illusztráció-festék	120	Tollfesték II.	2	» 2	16	» 3 porban	2
AII	170	» I.	3	» 3	12	Kobaltkék, legfinomabb	40
AI	250	Krétafesték III.	4	Florentini lakk 1	4	Párisi kék	5
AO Disznyomáshoz	4	» II.	7	» 2	3	Milori kék világos és sötét	5
AOO	6	» I.	10	Rózsaszínű krapplak 1	16	Sepiabarna	4
AOO	8	Átnyomó festék	6	» 2	10	Terra di Sienna	2
b) Kézi sajtóknak.							
CCH Könyvfesték	90	Ércnyomó festék II.	120	Kármínzínőber 3 árnyal.	4	Mahagonibarna	2
CCI	1	» I.	150	Czínőber-utánszat	2	Kremsi fehér	2
BBIII Accidensfesték	120	Kenczék.		Antikármín	8	Hőfehér	1
BBII	180	Könyv-, kő- és ércnyomáshoz.		Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	Finom színes festékek	
BBI	240	Gyöngye	1	» 2	16	kenczében törve, körül-	
AAIII Illusztrációknak	3	Középerős	120	» 3	12	belül 25%-al olcsóbbak.	
AAII Finom	4	Erős	140	Chromsárga, vegy. tisztá,	3	Bécsi hengeranyag.	
AAI Disznyomáshoz	6	Aranyfüst-kencze	2	4 árnyalat, süvegben	3	3 sz. Igon szilárd	150
AAO Glaçéppapír-nyom.	8	Ércnyomáshoz	1	Chromsárga, vegy. tisztá,	2	2 » Szilárd	150
				4 árnyalat, darabokban	24	3 » Crème	150
				Cadmiumsárga, 2 árnyal.	2		
				Ockersárga, 4 árnyalat	2		

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% sonto. Hordók ingyen, dobozok eredeti áron.

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTÖDE

RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI. KER., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZÁM

SAJÁT HÁZÁBAN.

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan fogatosíttatnak.

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

KÖNYV- ÉS CZÍMRÁSOKBAN

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

A LEGKÜLÖNFÉLEBB ÉKÍTMÉNYEK

ÉS EGYÉB

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEKBEN.

GALVANÓPLASTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

E lap szövege az Öntöde betűivel nyomtatott.

Nyitra. Huszár István. Iltzer Zsigmond. Ozv. Nengebauer Anna. Reicheles Lipót.	Putnok. Gaszner Ignác.	Szamos-Ujvár. Gör. k. püspöki nyomda. »Aurora« nyomda.	Szerencs. Simon J.	Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Resicza. Eisler József. »Hungarus könyvnyomda- szövetkezet. »Reschitzer Zeitung« ny.	Szakoleza. Skarnitzl Örökséssel.	Szigetvár. »Corvinus«-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Oroszláza. Veres Lajos. Alutádter M. J.	Rimaszombat. Gyórfy Pál. Szűcs László. Rábely Miklós.	Szarvas. Sámuel Adolf. Szűcs Antal. Sápszky János.	Szilágy-Somlyó. Böhm Sándor.	Ujvidék. Fuchs Agoston. Hirschenbasser és Réttzer. Miletics Szveozár. Pajevics Arzen. Popovics Testvérek. Pavlovics és Jucics.
Ó-Becse. Lőwy Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály.	Szász-Régen. Burghardt R. Sebesch Károly.	Szolnok. Bakoss István. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Wachs és Paunoz.	Ungvár. Pécs József. Gellész Miksa. »Kefele« nyomdája. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Rózsáhegy. Salva Károly.	Szász-Sebes. Stegmann J. Winkler Vilmos.	Szombathely. Bertalanffy J. Gábrél A. Kramer M. Seller H. Özevegye.	Ujverbász. Berkovics Márk fiók- nyomdája.
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai Könyvny. r.-i.	Salgó-Tarján. Fiedler A.	Szászváros. Fuhmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	Tab. Pfeifer Ignác.	Vacc. Mayer Sándor. »Hunnias« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
Ó-Szeplak. Nyitrai Könyvny. Gazd. Egyet nyomdája.	Sárvár. Jakoby Balint.	Szatmár-Nemett. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pazmany« könyvnyomda. »Szabadsajtó« nyomdája.	Tapolczán. Lőwy B.	Vág-Ujhely. Horovitz Adolf.
Paka. Rosenbaum Márk.	S.-A.-Ujhely. »Zemplén« nyomdája. Lőwy Adolf. Lándszmann és Társa.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Várnai Lipót.	Tasnád. Festus József.	Versecz. Wettl és Veronits. Kirchner J. Özevegye. Kassanovits M. Füger Ida.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Kozanics és Popovics. Wittigschlager C. »Pancsova és Vidéke« nyomdája (tulajdonos dr. Vízoly).	Sárospatak. Ev. ref. fiók. nyomdája.	Szeghalom. Hj. Kiss Ferencz.	Tata. Engländer Jakab.	Temesvár. Csanád-megyei nyomda. »Dalmagyarsországi Reforma« (tul. H. Steiner Károly). Dalmagyarsországi szövet- kezeti nyomda. Freund Gyula. Magyar Testvérek. Stéger Ernő. »Pozsunes« nyomdája. Uhrmann Henrik. Veres Samu. Weisz J. Stern Gusztáv.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Armin. Reform. fiók. nyomda	Segesvár. Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	Szegvár. Báter János. Djfalussy Lajos.	Tisza-Füred. Lőwy Samu.	Teina. Selly József.
Pécs. Engel Lajos. Lycaoni nyomda. Táizs József. Táizs M. Özevegye.	Selmeczbánya. Jörges A. Özevegye.	Székhelyid. Kohn Sándor.	Topolya. Schwarz M.	Toina-Szántó. Szabó Miklós.
Pécska. Ruber István.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« résznyomda.	Székhely-Ujvarhely. Bencsek D.	Torda. Pollak Mórleik.	Toina-Tamási. Jeruzsálem Ede.
Perjámos. Pirkmayer K.	Siklós. Lőwy Miksa. Harangozó és Pandarovits.	Székcséjérvár. Mártán Gy. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. »Székcséjé. és Vidéke« ny. Kaufmann Fanni.	Török-Szt-Miklós. Fuchs Jakab.	Topolcsa. Schwarz M.
Pöstyén. Gipez H.	Simontornya. Jeruzsálem E.	Szentcs. Simz Ferencz. »Szentcs. és Vidéke« nyom- dája.	Trencsén. Gansl Lipót. Skarnitzl Fr.	Török-Szt-Miklós. Fuchs Jakab.
Pozsony. Alkaly Adolf. Angermayer K. Bick Abraham. Brég János. Freistadt B. Utóda. Grünfeld Lipót. Stampfel, Eder és Társa. »Westungarischer Grenz- boten« nyomdája. Wigand K. F.	Stájerlak. Rose V.	Szenicz. Beó János és Társa.	Trencsén. Gansl Lipót. Skarnitzl Fr.	Trencsén. Gansl Lipót. Skarnitzl Fr.
	Sümeg. Nobel Ignác.	Szered. Stamer Dávid.		Trencsén. Gansl Lipót. Skarnitzl Fr.
	Szabadka. Bittermann J. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Krausz és Társa. Petrovics Dusan.			Trencsén. Gansl Lipót. Skarnitzl Fr.

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Betovár. Fleischmann F.	Illók. Wortmann A.	Petrinja. Pirnath A.	Varasd. Piazer József. Stiefler J. B.	Fischer F. Granitz Ignác. Hahn Gyula. Kralj Gy. Jovanović P. Kugli és Deutsch. Schölk Antal »Národus Novine« ny.
Broód. Schuhmann H.	Kaproncza. Kostinzer K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Trumic Konstantin.	Zengg. Luster Hubert.
Buccari. Desselbrunner R.	Karlóca. Pavlovic K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianoz A.	Zimony. Grabovacki M. Sopron A. Balce S.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Károlyváros. Hauptfeld K.	Sziszek. Pantó Adolf. Junker F.	Vukovár. Jancsik E.	Zsid. Mankovic P.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Gyula. Schaffer Alajos.	Körös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Grosse kőstenlándische Buchdruckerei.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	
Gospic. Zupan M.	Mitrovicza. Trumic Konstantin Trumic M.	Uj-Gradiska. Schiebl A.		

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyesy Géza; számvivő Steiner Adolf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhl-utca 1. Az egylet a központ kivül a következő kerületekre oszlik: *Arad:* Elnök: Kiss Gyula; pénztárnok: Lövey Nándor. *Brassó:* Elnök: Feninger Károly; pénztárnok: Merkl János. *Debrecen:* Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. *Kassa:* Elnök: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. *Kolozsvár:* Elnök: Gámnán Dezső; pénztárnok: Thummerer János. *Nagy-Várad:* Elnök: Lang József; pénztárnok: Boneze Tivadar. *Pécs:* Elnök: Taizs József; pénztárnok: Rovatsék J. *Pozsony:* Elnök: Kalteisz J.; pénztárnok: Dirmeier Nándor. *Szeged:* Elnök: Zeisler Mór; pénztárnok: Schwarz Ferencz. *Temesvár:* Elnök: Freta János; pénztárnok: Mangold Sándor.

A nagyszombati könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.
Elnök: Tany József (Pesti könyvnyomda-részvényszeresárság).
Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonyági köre.
Elnök: Concha Károly (Horvátszky V. könyvnyomdája, V., Arany János-utca 1).
Budapesti gépmesterek és nyomók köre.
Elnök: Hoffmann Kálmán (Hungária-nyomda, V., Váci-körút 34. sz.).
Budapesti hírlapszedők köre.
Elnök: Síte József (Pester Lloyd nyomdája).
Budapesti betűöntők köre.
Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Miska betűöntődjé).
Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.
Alelnök: Schwind Béla (Pester Lloyd nyomdája).

>Ébredés - dalkör.
Elnök: Tany József (Pesti könyvnyomda-részvényszeresárság).

>Typographia - dalkör.
Elnök: Galsteo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

>Typographia - dalegylet Temesvár.
Elnök: Freund Gyula, nyomdásztulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavoniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timet István (Részvénnyomda), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. >Typografská Beseda. Elnök: Krunert Károly. Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Gácsország. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwa drukarzy), »Sila« (Erő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjowski András, utóbbi Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. (Društvo tiskarjev, kamnopoliscev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgsasse 5, Brnóban.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyező-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelkán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egylete. Elnök: Drösler Flórián. (Wihalm-féle könyvnyomda), Grácban.

Szilézia. A sziléziai könyv- és könyvnyomdászok és rajzolók egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zimmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országal.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Bockdrukkersbond.). Elnök: Laslovski Kajetan.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Bulgarsko Typografsko društvo.) Elnök: Colakow Tódor, »Drzaven Westnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordingss Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdája), Kolding (Jütland).

Franciaország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Páris, 15, Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blyggsstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladet« nyomdája Kristianidában.

Olaszország. Associazione fra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaria, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Oroszország. Nyomdásztársaság Riga-ban. A levelek Wagner Józsefhez, Hücker-féle nyomda, címzendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomda munkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generală de ajutor reciproc a lucrătorilor tipografi din România.) Alelnök: Nicolae Jonescu, Socecu-könyvnyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typograförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állanak velünk kölcsönösségben.